

BÖLÜM 6

I-Mardin Müzik ve Folkloru Geçmişten Gelen Ezgiler ve Hikâyeler

1-Mardin’de Müzik, Halk Oyunları

Mardin, Anadolu’nun kadim şehirlerinden biri olarak, farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış ve zengin bir kültürel mirasa sahip olmuştur. Bu mirasın önemli unsurları arasında müzik, halk oyunları ve şehrin demografik yapısını etkileyen iskân faaliyetleri yer almaktadır.

2-Selçuklu Dönemi ve Mugani:

Büyük Selçuklu Sultanı Berkyaruk’un şarkıcısı Mugani’nin Mardin’e vali olarak atanması, dönemin siyasi ve kültürel atmosferine ışık tutmaktadır. Selçuklu döneminde müzik, saraylarda ve ordularda önemli bir yere sahipti. Müzisyenler sadece eğlence sağlamakla kalmaz, aynı zamanda törenlerde, savaşlarda ve dini ayinlerde de aktif rol alırlardı. Mugani’nin Mardin’e vali olarak atanması, müziğin Selçuklu toplumundaki önemini ve müzisyenlerin farklı alanlarda görev alabileceğini göstermektedir. Mardin’de müziğin veya halk “ley-li” denilen gecelerde kaleden taşan nağmeler, o dönemde müziğin canlılığını ve yaygınlığını göstermektedir.

3-Reyhani’nin Kökenleri ve Gelişimi:

Reyhani, Mardin’e özgü, köklü bir müzik ve dans geleneğidir. Kökenleri tam olarak bilinmemekle birlikte, farklı kültürlerin (Arap, Süryani, Kürt, Türk) etkileşimiyle ortaya çıktığı düşünülmektedir. Reyhani, genellikle yavaş ve ritmik hareketlerle icra edilen, hem bireysel hem de karşılıklı oynanan bir danstır. Düğünlerde, özel toplantılarda ve kültürel etkinliklerde önemli bir yere sahiptir. Reyhani’nin “Zeybeğin ağır bar havasında olup, Ata barı olarak da anıldığı” belirtilmektedir. Bu, Reyhani’nin Türk kültüründeki diğer danslarla (Zeybek, Bar) bazı benzerlikler taşıdığını göstermektedir.

4-Mardin Müziğinin Çok Kültürlü Yapısı:

Mardin müziği denildiğinde hemen Arapça şarkıların akla geldiği, ancak Süryaniler, Ermeniler, Yahudiler, Şemsiler ve Yezidiler gibi farklı toplulukların da bu müzik kültürüne katkıda bulunduğu belirtilmektedir. Bu, Mardin müziğinin çok kültürlü yapısını ve farklı dillerin (Türkçe, Arapça, Kürtçe, Süryanice, Ermenice) bu müzikte nasıl harmanlandığını göstermektedir.

5-Mardin’de Güzel Sanatlar ve Müzisyenlerin Yükselişi: el-Melik es-Salih Şemseddin Dönemi

Mardin’in el-Melik es-Salih Şemseddin dönemindeki sanat ve müzik yaşamını, özellikle öne çıkan müzisyen figürleri üzerinden inceleyen bir rapor hazırladım.

6-el-Melik es-Salih Şemseddin Döneminde Sanata Verilen Önem

Mardin, tarihi boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, kültürel etkileşimlerin yoğun yaşandığı önemli bir merkez olmuştur. Özellikle **el-Melik es-Salih Şemseddin** (Saltanat Dönemi: H. 712-736 / M. 1312-1335) dönemi, şehrin kültürel ve sanatsal yaşamında parlak bir sayfa açmıştır. Dönemin hükümdarı el-Melik es-Salih Şemseddin’in gönüle hitap eden sanata ve müziğe büyük önem vermesi, Mardin’in sanatsal bir çekim merkezi haline gelmesine ve uluslararası üne sahip sanatçıların yetişmesine zemin hazırlamıştır. Bu dönemde yetişen sanatçılar, sadece yerel düzeyde değil, bölge ve hatta uzak coğrafyalarda bile tanınmış ve talep görmüşlerdir.

7-Küteyle: Sesin ve Yazının Ustası

el-Melik es-Salih Şemseddin döneminin öne çıkan müzisyenlerinden biri, **Küteyle** adıyla tanınan, olağanüstü güzellikte bir sese sahip çalgıcıdır. Küteyle, dönemin en önemli müzik teorisyenlerinden ve bestecilerinden biri olan **Safyüddin Abdülmümin**’in birçok bestesini ezbere bilmekte ve başarıyla icra etmekteydi. Abdülmümin el-Urmevî (ö. 1294), Musul ve Bağdat kökenli olup, Arap ve Fars müziğinin önemli kuramcılarındandır. Küteyle’nin bu ustadan etkilenmesi, Mardin’deki müzik seviyesinin ne denli yüksek olduğunu göstermektedir.

Küteyle'nin ünü sadece müzik yeteneğiyle sınırlı kalmamış, aynı zamanda güzel yazı yazma (hat sanatı veya kâtiplik) konusundaki maharetiyle de artmıştır. Bu çok yönlü yetenekleri sayesinde ünü Mardin sınırlarını aşarak Mısır'a kadar ulaşmıştır. Mısır'ın güçlü Memlûk Sultanı **Seyfüddin Kalavun (Kılavun)** (Saltanat Dönemi: M. 1279-1290), Küteyle'nin ününü duyarak Mardin'e özel bir memur göndermiş ve onu kendi sarayına davet etmiştir. Bu davet üzerine Mısır'a giden Küteyle, Sultan Kalavun tarafından büyük bir itibar görmüş ve yüksek bir mevkiye getirilmiştir. Bu olay, Mardin'in o dönemde Ortadoğu'nun önemli sanat ve kültür merkezlerinden biri olduğunun ve yetiştirdiği sanatçıların uluslararası düzeyde takdir gördüğünün açık bir göstergesidir.

8-Ali bin Abdullah el-Mardinî: Ud Üstadından Valiye Uzanan Değişim

el-Melik es-Salîh Şemseddin döneminde yetişen bir diğer önemli müzik sanatçısı ise **Ali bin Abdullah el-Mardinî**'dir. Ali bin Abdullah, tüm müzik dallarında, özellikle de **ud çalmakta** dönemin en önemli icracılarından biri olarak kabul edilmekteydi. Onun bu eşsiz yeteneği de Mısır Memlûk Sultanı **Nasır bin Kalavun (Kılavun)**'un (Saltanat Dönemi: M. 1293-1341, üç farklı dönemde) dikkatini çekmiştir. Sultan Nasır bin Kalavun, H. 728 (M. 1327-1328) yılında Ali bin Abdullah el-Mardinî'yi "sanatkâr köle" statüsünde Mısır'a getirmiştir. Sarayda Sultan'ın büyük iltifatına mazhar olan Ali bin Abdullah, tıpkı Küteyle gibi yüksek mevkilere getirilmiştir. Bu durum, dönemin sultanlarının sanata ve sanatçılara verdiği değeri, özellikle de yetenekli müzisyenlere sağladığı imkânları gözler önüne sermektedir.

Ancak Ali bin Abdullah el-Mardinî'nin hayatı, Sultan Nasır bin Kalavun'un H. 740 (M. 1339-1340) yılındaki vefatından sonra dramatik bir dönüşüm yaşamıştır. Bu ölümün ardından Ali bin Abdullah tövbe-kâr olmuş ve tüm müzik aletlerini kırıp yok etmiştir. Hayatının yönünü beşeri ve dini ilimlere çevirmiş, kısa sürede bu alanlarda kendini geliştirmiştir. Onun bu dönüşümü, dönemin entelektüel ve ruhani arayışlarını da yansıtmaktadır.

Bu köklü değişim sonrası Ali bin Abdullah el-Mardinî, siyasi ve idari alanda da önemli görevler üstlenmiştir:

1. H. 753 (M. 1352) yılında Şam'da görev almıştır.
2. Ardından Halep'e gitmiştir.

3. H. 759 (M. 1358) yılında ikinci kez Şam’da görev yapmıştır.
4. H. 761 (M. 1359-1360) yılında Hama’da bulunmuştur.
5. H. 762 (M. 1360-1361) yılında üçüncü kez Şam’a atanmıştır.
6. Hayatının zirvesi ise H. 769 (M. 1368) yılında Mısır Valisi olmasıyla gerçekleşmiştir. Bir müzisyen olarak başladığı hayatına, dini ilimlerdeki derinleşmesi ve ardından üst düzey bir yönetici olarak devam etmesi, Ali bin Abdullah el-Mardinî’nin olağanüstü kariyer değişimini ve yeteneklerinin genişliğini göstermektedir. Bu, aynı zamanda Memlük Devleti’nin liyakate verdiği önemi de yansıtmaktadır.

9-Mardin’in Sanatsal ve Yönetimsel Etkisi

el-Melik es-Salih Şemseddin dönemi, Mardin’in müzik ve güzel sanatlar alanındaki altın çağlarından biri olmuştur. Küteyle ve Ali bin Abdullah el-Mardinî gibi uluslararası üne sahip sanatçıların yetişmesi ve onların Mısır Memlük saraylarında yüksek mevkilere gelmeleri, Mardin’in sadece bir ticaret ve stratejik merkez olmakla kalmayıp, aynı zamanda önemli bir kültür ve sanat havzası olduğunu kanıtlamaktadır. Bu örnekler, Mardin’in yetiştirdiği değerlerin sadece sanatsal alanda değil, idari ve siyasi arenada da etkili olabildiğini göstermesi açısından büyük önem taşımaktadır. Mardin’in zengin kültürel harmonisi, sanatsal üretkenliği ve yetenekli bireyleri yetiştirme kapasitesi, bu dönemde zirveye ulaşmıştır.

10- Mardin Türküleri: Duyguların ve Yaşamın Melodisi

Türküler, Türk halk şiirinin en yaygın ve köklü ürünlerinden biridir. “Türk” kelimesine nispet “ı” ekinin eklenmesiyle oluşmuş ve zamanla “türkü” hâlini almıştır. Anlamı “Türlere mahsus bir beste ile söylenen halk şarkıları” demektir. Türk dünyasının farklı bölgelerinde “cır, jır, yır, kojan, dastan, mahnı” gibi çeşitli isimlerle anılsa da, Anadolu’da “şarkı, deyiş, deme, hava” gibi terimler de zaman zaman türkü yerine kullanılır. Türkçede yeni bir türkü bestelemek için kullanılan “türkü yakmak” deyimini, bu sanat formunun canlılığını gösterir.

Türküler genellikle 11’li ve 8’li hece ölçüsüyle yazılır, ancak az da olsa aruz vezniyle söylenen örneklerine de rastlanır. Divan edebiyatı nazım şekilleriyle ortaya konulan bu türkölere “divan, selis, semai, kalenderi, satranç” gibi adlar

da verilir. Türkülerin çoğu nesilden nesile aktarılırken anonimleşmiş, halkın ortak malı hâline gelmiştir. Bununla birlikte, söyleyeni belli olan, âşığın adını içinde barındıran türküler de vardır.

Türkülerin konuları oldukça çeşitlidir; **sevgi, doğa, ayrılık, aşk, hasret, sosyal konular, vatana duyulan sevgi, askerlik ve gurbet** gibi temalar sıkça işlenir. Bir olayın ardından veya belirli duyguları ifade etmek için türküler yakılır. Mardin ve yöresinde söylenen türkülerin büyük çoğunluğu aşk ve sevgi üzerine odaklanmıştır. Ayrıca, Mardin'in güzelliklerini anlatan türküler de önemli bir yer tutar. Şekil, yapı ve ezgi açısından türküler, farklı hece sayıları, kafiye şemaları ve ezgilerle büyük bir çeşitlilik gösterir. Uzun hava ve halay formunda söylenen türküler yörede daha yaygındır ve genellikle düğünlerde, kına gecelerinde ve gelin getirme törenlerinde icra edilir.

11. Hikâyesi Olan Türküler

Bu türküler, gerçek bir olaya veya kişiye dayanarak ortaya çıkmış ve hikâyesiyle birlikte nesilden nesile aktarılmıştır.

1. Sabiha Türküsü ve Hikâyesi: Bu türkü, Mardin'de yaşayan iki genç arasındaki **ölümsüz bir aşkın hikâyesini** anlatır. Türkünün sözleri, sevgilisinin başkasıyla evlenmeye zorlandığını duyan âşığın çaresizliğini ve onu kaçırma teklifini dile getirir. Hikâyeye göre Sabiha, sevgiliyle evlenmiş ve bu aşk mutlu sonla biterek günümüze kadar ulaşmıştır. Türkünün nakaratında tekrarlanan “le le yar Sabiha” ifadesi, duyulan derin sevgiyi pekiştirir.

2. Yola Çıktım Mardin'e Türküsü ve Hikâyesi: Midyat'ta yaşayan zengin bir ağanın dillere destan güzel kızı Halime ile fakir bir genç arasındaki **kavuşamama hikâyesini** anlatır. Halime'yi isteyen birçok kişi olmasına rağmen babası yüksek başlık parası yüzünden kimseye vermez. Mardin'den Halime'ye dünür olmaya gelen kadının oğlu ile Halime birbirlerine sevdalanır. Ancak Halime'nin babasının istediği kırk bin lira başlık parasını bulamayan genç, parayı kazanmak için gurbete gider ve bir daha kendisinden haber alınamaz. Halime de sevdalısının yolunu bekler ancak kavuşamaz. Bu türkü, aşkın ve ayrılığın acısını, başlık parasının yarattığı engelleri ve **kaderin kaçınılmazlığını** güçlü bir şekilde ifade eder.

12. Bölgelere ve Bireylere Özgü Türküler

Bu türküler, belirli bir bölgeye, şehre veya bireye atıfta bulunarak yöresel özellikleri veya kişisel duyguları yansıtır.

- 1. Ah Meryem!:** “Ah Meryem Meryem’im, ölene dek seni beklerim” dizeleriyle başlayan bu türkü, sevilen **Meryem’e duyulan derin özlemi ve bağlılığı** dile getirir. Meryem’in “selvi boyu” ve “ceylan gibi” yürüyüşüyle güzelliği tasvir edilir, âşığın aklını başından aldığı vurgulanır.
- 2. Dalal:** “Bir ay doğdu karşıdan / Yar bakıyor damdan Dalal oy Dalal” dizeleriyle başlayan bu türkü, **Dalal adlı sevilen bir güzele** duyulan hayranlığı anlatır. Gözleri “badem içi,” gözyaşları “inci”ye benzetilen Dalal, “Mardin güzelleri”nin değerini vurgular. Aklını başından alan bakışları ve güzelliği ön plana çıkarılır.
- 3. Halep’e Gidiyorum:** “Halep’e gidiyorum ey sevdiğim / Benden dileğin nedir” dizeleriyle başlayan bu türkü, gurbete giden bir âşığın sevgilisinden son dileğini soruşunu anlatır. Sevgili “tarak, ayna ve sürmelik” isterken, âşık “tüfeğini ve mermiliğini” alıp kız seçimine inmekten bahseder, bu da **bir ayrılık ve yeni bir başlangıç olasılığına** işaret edebilir.
- 4. Halime:** “Bir araba devrilmiş, Vali konağının yanında, / Oy le le le le, diyar diyar Halime’ye” dizeleriyle başlayan bu türkü, **Halime’ye duyulan aşkı ve onun güzelliğini** yüceltir. Mardin’in inişli yokuşlu yolları arasında Halime’nin baygın bakışları ve altın dişli gülüşü, âşığın yüreğinde yara açan imgeler olarak işlenir.
- 5. Mardin Ovası:** “Deniz gibi engindir Mardin Ovası / İnsana huzur verir sağlam havası” dizeleriyle Mardin’in doğal ve coğrafi güzelliklerini öven bir türküdür. Şehrin **“Güneydoğu gülü”** olarak nitelendirilmesi, “mertler ve yiğitler yeri” olması, geceleri bir gerdanlık gibi parlaması, kalesi ve taş evleri gibi özellikleriyle Mardin’e duyulan **aşk ve aidiyet duygusu** dile getirilir.
- 6. Memo:** “Yağmur yağdı, çok yağdı. / Kamışlı doldu taşı / Haber gelmiş Halep’ten / Deriyeliler şaştı” dizeleriyle başlayan bu türküde, “Oy Memo, Memo, Memo, Memo Mardinli (ye)” nakaratıyla **Memo adlı bir**

kişiye seslenilir. Hikâyenin devamında bir bıçaklanma ve ameliyat gibi dramatik olaylar anlatılır, bu da türkünün **bir yaşamışlığa dayandığını** düşündürür. Aşkın çaresizliği ve gurbet teması da işlenir.

7. Sabiha Mardin Gülü: “Sabiha Mardin gülüdür, gülleridir bülbülün” dizeleriyle başlayan bu türkü, **Sabiha’nın güzelliğini ve ona duyulan hayranlığı** anlatır. Âşık, bülbül olup Sabiha’yı sormayı diler, sevgilisine olan derin özlemini ve aşkıandan ölebileceği korkusunu dile getirir.

8. Şen Mardin’in Çocukları: “Şen Mardin’in çocukları, / Koşunuz! / Işın saçan yollar sizi bekliyor. / Nur dağından ovaya ulaşınız / Yaşa Mardin yaşa, / Tarihsin...” dizeleriyle Mardin’in **çocuklarına ve geleceğine yönelik umudu** ifade eder. Şehrin tarihi kimliği ve coğrafi güzellikleri vurgulanarak bir **övgü ve yaşatma** çağrısı yapılır.

9. Şevko 1 ve Şevko 2: Bu iki türkü, “Yar aman yar aman, Ah yaraman Şevko!” nakaratıyla **Şevko adlı bir kişiye veya sembolik bir figüre** hitap eder. Şevko 1, “Savurlu Mardin gülü”nden bahseder, sevilenin güzelliği karşısında duyulan aşkı ve acıyı dile getirir. “Ben gül olam ez beni, / Tülbentlerden süz beni. / Sen kalem ol ben kâğıt. / Ak gerdana yaz beni” gibi dizelerle teslimiyetçi bir aşkı ifade eder. Şevko 2 ise Mardin’in güzünü, baharını, bağlarındaki üzümleri ve narları över. “Mardin’in çölünde köyler, sıra sıra Şevko! / Ne olursun bize gel ara sıra Şevko!” dizeleriyle **yöresel güzellikleri ve bir daveti** işler. Aşkın kalbe saplanan oklar gibi ani etkisini de anlatır.

13. Diğer Türküler

Bu kategori, hikâyesi veya çok özel bir bölge/birey atfı olmayan, daha genel temaları işleyen türkülerini içerir.

1. Bahar Geldi Gül Açtı: “Bahar geldi gül açtı. / Bülbül yuvadan uçtu / Şu benim garip gönlüm, / Başıma neler açtı.” dizeleriyle doğanın uyanışını, bülbülün ötüşünü ve **garip gönlün yaşadığı aşk acısını** anlatır.

2. Bak: “Bak bak bak bak... Bakışınla beni yak” nakaratıyla ve “Herkes gülüp oynuyor, haydi durma sen de kalk” dizeleriyle **oynamaya, eğlenmeye davet eden, coşkulu bir türküdür**. Sevilenin güzel bakışları ve çekiciliği ön plana çıkarılır.

3. **Gelin:** “Bugün düğün gecesi, / Hepimizin neşesi, / Darısı bekârlara / Gelsin zılgıtın sesi” dizeleriyle **düğün ve gelin alma geleneklerini** yansıtan bir türküdür. Gelinin güzelliği, takıları ve düğün coşkusu anlatılırken, annenin kızının ardından ağlamasıyla bir hüznün de taşır.
4. **Esmerani:** “Ben bir keklik olaydım, / Dallarına konaydım, / Gelen geçen yolcudan, / Haberini soraydım.” dizeleriyle başlayan bu türkü, **esmer tenli bir güzele duyulan özlemi** ve ona ulaşma arzusunu anlatır. Arapça ifadelerle (“Habibi il Esmerani, Esmer ebu ‘uyûn üssud”) yörenin çok dilli yapısına da gönderme yapar. Ayrılığın hüznü ve saç telinin yara için ilaç olması gibi motifler de işlenir.
5. **Hırkam (Haleki):** “Ana kalbim içten yandı. / İçki yaktı alevlendirdi. / Çok ararım durdum. / Hiç bulunmadı çaresi. / Vallahi çaldın hırkamı. / Billahi çaldın hırkamı.” dizeleriyle başlayan bu türküde, **aşk acısı, çaresizlik ve bir hırkamın çalınması** gibi somut bir olayın yarattığı üzüntü dile getirilir. Bazı dizelerdeki tekrar ve imalı ifadeler, hem şikâyeti hem de durumu kabullenışı yansıtır.
6. **Kirpiklerin Ok Mudur?:** “Kirpiklerin ok mudur oy oy. / Kalbime batıyor diyar Mardin güzeli. / Gözlerin güneş midir oy oy. / Kalbim kan ağlıyor diyar Mardin güzeli.” dizeleriyle **Mardinli bir güzelin etkiileyici bakışlarını** ve bu bakışların âşıkta yarattığı derin etkiyi anlatır. Güzelliğin bir yandan büyüleyici, bir yandan da acı verici olabileceği vurgulanır.
7. **Sevdim Seni:** “Sevdim seni sevdim seni kalbime gömdüm seni, / Yemin ederim ki vallahi sevmişim seni” dizeleriyle **derin ve samimi bir aşkı** ifade eden bir türküdür. Aşkın bir kadehte yudum yudum içilmesi gibi imgelerle sevginin yoğunluğu vurgulanır.
8. **Sevdiğim Halaya İnmiş:** “Sevdiğim halaya inmiş, herkes onu istiyor. / Sen kolla Meryemi” dizeleriyle başlayan bu türkü, **halayda dikkat çeken bir güzeli** anlatır. “Acem kuşağı”, “püskülleri sarkık” gibi detaylarla giyimine gönderme yapılır. Âşğın, sevgiliyi başkalarından koruma isteği ve ona duyduğu derin hayranlık dile getirilir. Süleyman Peygamber ve Reyhan çiçekleriyle süslenmiş damatlıklar gibi motifler, türkünün içeriğini zenginleştirir.

14. Çok Kültürlü Kimliğin Müzikteki Yansımaları

Mardin müziği, Arap, Süryani, Kürt ve Türk kültürlerinin iç içe geçtiği çok sesli bir senfoniye andırır. Bu zengin harman, yüzyıllar süren birlikte yaşamın doğal bir sonucudur.

- 1. Diller ve Şarkılar:** Mardin’de şarkılar genellikle Arapça söylenir, ancak Türkçe, Kürtçe, Süryanice ve Ermenice ezgilere de rastlanır. Bu durum, şehrin kültürel çeşitliliğini ve dil zenginliğini doğrudan yansıtır. Her dilin kendine özgü melodik yapıları ve ifade biçimleri, Mardin müziğine ayrı bir derinlik katar.
- 2. Makamsal Yapı:** Mardin müziğinde Ortadoğu makam sisteminin güçlü etkisi görülür. Hicaz, Uşşak, Rast gibi temel makamlar sıkça kullanılırken, yöreye özgü motifler ve seyirler de müziğe karakteristik Mardin tınısını verir.⁵

Reyhani: Mardin’in Ruhu Dans Ediyor

Mardin müziğinin ve folklorunun temel taşlarından biri olan **Reyhani**, sadece bir müzik türü değil, aynı zamanda kendine özgü figürleri olan bir danstır.

- 1. Özellikleri ve Anlamı:** Reyhani, genellikle yavaş ve ritmik hareketlerle icra edilen, bireysel veya karşılıklı oynanan bir danstır. Adını “reyhan çiçeğinden” aldığı veya “Allah’a yakarışı” simgelediği rivayet edilir. Eller havada, avuçlar açık bir şekilde diz üstüne çöke çöke oynanan figürleri, bir nevi “biat yemini” veya “şükran” ifadesi olarak yorumlanabilir.
- 2. Tarihsel Süreç:** Mardin şehir merkezinde icra edildiği belirtilen Reyhani, özellikle “Leyli” adı verilen gece meclislerinin ve düğünlerin vazgeçilmezidir. Zeybek ve Bar gibi Türk halk oyunlarının bazı özellikleriyle benzerlik göstermesi, kültürel etkileşimleri düşündürmektedir.

Halk Oyunları ve Müzik Aletleri

Mardin’in halk oyunları, bölgenin çok kültürlü kimliğini en belirgin şekilde yansıtan mozaiklerden biridir.

5 Abidin Özçelik’in “Mardin’in Toplumsal ve Kültürel Yapısı”

1. **Halay ve Varyasyonları:** Bölgenin en yaygın dans formu olan **halay**, Mardin’de farklı ritim ve figürlerle Süryani, Kürt, Arap ve Türkmen toplulukları tarafından icra edilir. Her topluluğun halayına kattığı özgün dokunuşlar, çeşitliliği artırır.
2. **Müzik Aletleri:** Mardin müziğinde kullanılan başlıca çalgı aletleri arasında **davul, zurna, ud, keman, cümbüş, darbuka, bağlama ve cura** yer alır. Bu çalgı aletleri, hem yöresel ezgilerin icrasında hem de Reyhani gibi danslara eşlik etmede kullanılır. Davul-zurna ikilisi, düğünlerin ve şenliklerin vazgeçilmezidir.

15-Yöresel Ezgiler ve TRT Repertuvarına Girmiş Şarkı/Türküler

Mardin’in müzik zenginliği, TRT repertuvarına girmiş birçok şarkı ve türkü ile ulusal düzeyde de tanınmıştır. Bu eserler, genellikle aşk, gurbet, ayrılık, kahramanlık ve toplumsal olayları konu alır. Ne yazık ki, çoğu anonim olan veya derleme yoluyla TRT repertuvarına giren bu eserlerin “müellifleri” hakkında detaylı bilgilere ulaşmak her zaman kolay değildir. Ancak bilinen bazı önemli örnekler ve derleyenleri şunlardır:

1. **Reyhani (Mardin):** Mardin’in en bilinen ve kendine özgü ezgilerinden biri olan Reyhani, adını reyhan çiçeğinden almıştır. Bu müzik eşliğinde oynanan Reyhani oyunu, Mardin’in simgelerindendir. Yaklaşık 300 yıldır Mardin’de icra edildiği belirtilen Reyhani müziği, gündüz “Hafne”, gece ise “Leyli” adıyla bilinen sıra gecelerinde çalınır. Dünyada sadece Mardin şehir merkezinde çalınan bu özgün müzik, bir veya iki kişi tarafından oynanan oyunlara eşlik eder. Reyhani’nin TRT repertuvarında farklı yorumları ve derlemeleri bulunmaktadır (Midyat Gündem, “5 dilin ortak Reyhanî Müziği”). Müellifi bilinmemekle birlikte, bu müzik formu nesilden nesile aktarılan anonim bir eserdir.
2. **Yola Çıktım Mardin’e:** TRT repertuvarında yer alan popüler bir türküdür. Birçok sanatçı tarafından seslendirilmiştir. Derleyeni ve kaynak kişisi farklı olabilir. TRT Dinle listelerinde Semra Algül tarafından seslendirildiği görülmektedir (TRT Dinle, “İl İl Türkülerimiz Mardin”).
3. **Bir Tel Çektim Mardin’den:** Yine TRT repertuvarında bulunan, Mardin ile özdeşleşmiş hüznü bir türküdür. Köksal Coşkun tarafından seslendirildiği belirtilmiştir (TRT Dinle, “İl İl Türkülerimiz Mardin”).

4. **Aşka Düştüm Yeni:** Hüsamettin Subaşı tarafından seslendirilen bu türkü de TRT repertuvarında yer almaktadır (TRT Dinle, “İl İl Türkülerimiz Mardin”).
5. **Kirpiklerin Ok Mudur:** Yine Hüsamettin Subaşı tarafından seslendirilen bir başka Mardin türküsüdür (TRT Dinle, “İl İl Türkülerimiz Mardin”).

Bu türkülerin çoğu, yörenin anonim halk ezgilerinden derlenmiş olup, çeşitli dönemlerde TRT’nin arşivlerine girmiştir. Derleyen ve kaynak kişi bilgileri TRT’nin resmi arşivlerinde detaylı olarak bulunabilir.

16-Halk Oyunları: Coşkunun ve Hikâyelerin Dansı

Mardin’in halk oyunları, şehrin çok kültürlü yapısını ve yaşam biçimini yansıtan canlı birer göstergedir. Her oyunun kendine özgü bir hikâyesi, ritmi ve figürü vardır. Mardin halk oyunlarının çoğu, davul-zurna veya yöresel çalgı aletleri eşliğinde, genellikle toplu halde oynanan halaylardır.

1. **Reyhani (Erkek Oyunu):** Mardin’in en meşhur halk oyunlarından biridir. Adını reyhan çiçeğinden alır. Genellikle 1-2 kişi tarafından yavaş ve ritmik hareketlerle, kolların genişçe açılarak oynandığı, Mardin’e özgü bir oyundur. Hareketler, reyhan çiçeğinin yaydığı hoş kokunun insanı dansa sevk etmesini simgeler. Aynı zamanda “Atabarı” olarak da adlandırılır (Mardin Haber, “Mardin halk oyunları ile dünyayı kendine hayran bırakıyor”).
2. **Berivan:** “Süt sağma” olayını anlatan, ağır bir bar havasında oynanan bir oyundur.
3. **Cirane:** “Komşu aşkını” anlatan, hüznü ve ağır bir bar havasıdır.
4. **Keçikani:** Genç kızların oynadığı, sevgi, dostluk ve birlikteliği ifade eden bir oyundur.
5. **Mamır:** Sevgiliye duyulan ağrıyı anlatan, bar havasında bir oyundur.
6. **Şegavi:** Sevgi ve coşkuyu anlatan, dinamik figürlere sahip bir oyundur.
7. **Hinne:** Kına yakma olayını anlatan, sevinç ve birlikteliği vurgulayan bir oyundur.

- 8. Raksıl Havanım:** Elit tabaka hanımlarının bir araya geldiklerinde oynadıkları, birlikteliği yansıtan ağır bir bar havasıdır (Geocities, “Halk Oyunları - Mardin”).

Bu oyunlar, Mardin’in sokaklarında, düğün salonlarında, köy meydanlarında ve özel gün kutlamalarında hala canlılığını korumaktadır. Her bir figür, her bir melodi, Mardin’in kadim geçmişinden günümüze uzanan kültürel mirasın bir parçasıdır. Mardin’in müziği ve halk oyunları, sadece bir eğlence aracı değil, aynı zamanda şehrin çok kültürlü kimliğini, tarihini ve insanların duygusal dünyasını anlatan bir dildir.⁶

II- Cumhuriyet’in Kültürel İhyası ve Toplumsal Dönüşüm

Mardin, kadim tarihi boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış, zengin kültürel birikimiyle “Bereketli Hilal’in Parlayan Yıldızı” unvanını hak etmiş bir şehirdir. Cumhuriyet’in ilk yıllarında, bu çok katmanlı şehirde toplumsal kalkınma ve kültürel dönüşüm adına atılan önemli adımlar, **Türk Ocakları ve Halkevleri** gibi sivil toplum kuruluşları aracılığıyla somutlaşmıştır. Bu kurumlar, sadece eğitim ve sanat faaliyetleri yürütmekle kalmamış, aynı zamanda Mardin’in sosyal ve kültürel yaşamında derin sosyolojik etkiler yaratmıştır.

⁶ **ergipark.** “Artuklular’dan Günümüze Mardin’de Müsiki Kültürü ve Müsikişinaslar Özet.” Yazar: Abdurrahman Atabey. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/667266>

- **Midyat Gündem.** “Midyat’ın binlerce yıllık geleneksel çalgısı Rıbab / Kemençe.” Erişim adresi: <https://www.midyatgundem.com/5-dilin-ortak-reyhan-muzigi> (Aylin Satun Olsun’un blog yazısı da benzer bilgiyi teyit etmektedir.)
- **Aylin Satun Olsun.** “Mezopotamya’nın Kalbinde 2 Gün ..VE MARDİN.” Erişim adresi: <https://aylinsatunolsun.com/mardin-gezi-rehberi-mardin-sehir-merkezi-yasayan-muze-mardin-mutfagi-ve-alisveris-onerileri/>
- **TRT Dinle.** “İl İl Türkülerimiz Mardin.” Erişim adresi: <https://www.trtdinle.com/playlist/il-il-turkulerimiz-mardin-2033305>
- **Midyat Gündem.** “5 dilin ortak Reyhanî Müziği.” Erişim adresi: <https://www.midyatgundem.com/5-dilin-ortak-reyhan-muzigi>
- **Mardin Haber.** “Mardin halk oyunları ile dünyayı kendine hayran bırakıyor.” Erişim adresi: <https://mardinhaber.com.tr/haber/9580831/mardin-halk-oyunlari-ile-dunyayi-kendine-hayran-birakiyor>
- **Geocities.ws.** “Halk Oyunları - Mardin.” Erişim adresi: <https://www.geocities.ws/savurunesi/Halkoyunlari.html>
- **Türk Müzik Kültürü Derneği ve Folklor Araştırmaları Kurumu Yayınları.** (Genel Türk halk müziği ve oyunları üzerine kaynaklar.)

Dr. Yahya Sümer ve Yerel Yönetimin Rolü

1926-1935 yılları arasında Mardin Belediye Başkanlığı yapan **Dr. Yahya Sümer**, halkın medeni ve müşterek ihtiyaçlarının karşılanmasında büyük hizmetlere imza atmıştır. Onun liderliğinde, şehirde altyapı iyileştirmeleri ve sosyal hizmetlerin yanı sıra, Cumhuriyet’in yeni ruhuna uygun kültürel ve toplumsal gelişmeler de desteklenmiştir. Dr. Sümer’in aile yapısı ve yaşantısıyla da örnek bir insan olması, yerel yönetimin topluma rol model olma görevini pekiştirmiştir.

Türk Ocaklarından Halkevlerine: Kültürel Açıkların Kapatılması

Mardin’deki kültürel hareketliliğin önemli bir aşaması, **Türk Ocakları**’nın kapanmasının ardından **Halkevleri**’nin kurulmasıyla başlamıştır. 1935 yılında Mardin Halkevi ve Belediye Başkanı **Dr. Aziz Uras**’ın liderliğinde, Ulus Sesi Basımevi tarafından yayınlanan bir broşür, o yıllarda yapılanları ve hedeflenenleri çarpıcı bir şekilde ortaya koyar. Broşürde belirtildiği üzere, Halkevi üç yıllık kısa bir sürede, büyük zorluklara rağmen “Ulusal devrimi yükseltme yolunda ve yokluk içinde varlık” göstermiştir.

Halkevlerinin temel amacı, Mardin’deki “kültür açıklarını doldurmak” ve toplumsal birliği pekiştirmektir. Broşürdeki şu ifadeler, bu görevi net bir şekilde özetler: “Yürüdüğümüz ışıklı yolda birbirini seven, birbirine inanan ve dayanan yurttaşların toplu ve ‘Ben’lik, ‘Sen’lik demeyerek el birliğiyle çalışması, evimizin yüksek çatısı altında birleşip kaynaşması bizim için en büyük ve kutlu bir amaçtır.” Her Halkevinde olduğu gibi Mardin Halkevi de, Atatürk devrimlerine bağlı, ulusçu yurttaşları kardeşlik duygusuyla birbirine yaklaştıran bir özlüğe sahipti. “Kültür alanındaki bu açıkları ancak kadın, erkek bütün ulus kişilerinin birer bilgi ocağı olan ulus evlerinde toplu çalışmalar ile dolduracağız.” sözleri, Halkevlerinin kapsayıcı ve dönüştürücü rolünü vurgular. Halkevleri, “öz dili, güzel erdemleri öğretmek için bütün yurttaşa kapıları ardına dek açık bulunan bu bilgi yuvası” olarak Türk birliğinin kültürel kaynağı olarak ifade edilmiştir.

Sosyolojik Açıdan Değerlendirme:

Uluslaşma ve Toplumsal Bütünleşme

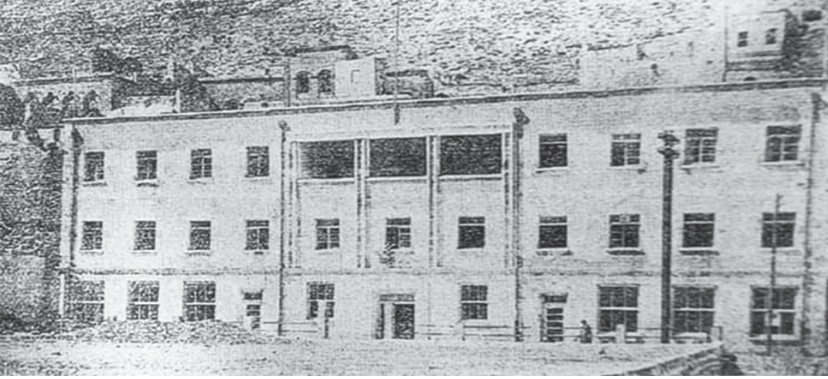
Türk Ocakları ve Halkevleri, Cumhuriyet’in tek ulus yaratma ve toplumsal bütünleşmeyi sağlama çabalarının önemli araçları olmuştur. Mardin özelinde bu kurumların faaliyetleri, sosyolojik açıdan şu yönleriyle değerlendirilebilir:

- 1. Dilin Standardizasyonu ve Milli Kimliğin Güçlenmesi:** Mardin'in tarihsel olarak Arapçanın etkisi altında kalmış bir şehir olması, Türk Ocakları ve Halkevleri'nin dil komitelerinin çalışmalarını daha da anlamlı kılar. Broşürde de belirtildiği gibi, "Osmanlı İmparatorluğu'nun dilimize karşı olan ilgisizliği"nin yarattığı boşluğu doldurmak ve "Mardin'in Arapçaya karşı olan temayülünü gidermek" için esaslı bir savaş verilmiştir. Dr. Aziz Uras'ın broşürde vurguladığı gibi, Mardin'de 300 küsur sene yarı Türkçe yarı Arapça konuşulan bir dilin Cumhuriyet döneminde hızla saf Türkçeye dönüştürülmesi, dil bilmeyenlerin oranının %90'dan %10'a düşmesi, dilin milli kimliğin temel taşı olduğunu göstermiştir. Bu durum, dilin toplumsal uyum ve milli şuur oluşturma sürecindeki kritik rolünü ortaya koyar.
- 2. Merkezîyetçi Devlet ve Sivil Toplum Arasındaki Boşluğun Doldurulması:** Özellikle Batı'daki "ikincil kurumlar"dan mahrum olan Doğu İslam toplumlarında, devlet ile birey arasındaki boşluğu doldurma ihtiyacı belirgindi. Halkevleri, bu boşluğu doldurarak bireyin devlete karşı bir sığınak aramasına gerek kalmadan, kültürel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayabileceği bir kamusal alan sunmuştur. Bu, bireyin tebaalıktan vatandaşlığa geçiş sürecinde önemli bir sosyalleşme aracı olmuştur.
- 3. Toplumsal Kalkınma ve Modernleşme:** Halkevleri, sadece kültürel faaliyetlerle sınırlı kalmamış; **Tarih, Edebiyat, Kütüphane, Temsil (Tiyatro), Spor, Köylüler ve Güzel Sanatlar** gibi komiteleriyle hayatın her alanında aktif rol oynamıştır. "Artukoğlularının tefrikasının hazırlanması ve 3095 kitaplı bir kütüphane kurulması" gibi çalışmalar, tarihi bilincin ve okuma alışkanlığının yaygınlaşmasına katkı sağlamıştır. Temsil komitesinin tiyatro oyunları sahnelemesi, spor komitesinin faaliyetleri ve Güzel Sanatlar Komitesi'nin bando takımı, Mardin halkının modernleşme sürecine aktif katılımını teşvik etmiştir.
- 4. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma:** Halkevleri, "kimsesiz çocuklara ve annelerine yardım faaliyetleri" gibi sosyal sorumluluk projeleriyle de toplumsal dayanışmayı güçlendirmiş, devletin sosyal refah görevini tamamlayıcı bir rol oynamıştır.
- 5. Atatürk Devrimlerinin Topluma Yayılması:** Halkevlerinin birincil önceliği, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk milletine vasiyetini, yani "Türk Milletini yaşatma, Milli Egemenliği gözetme, Tam Bağımsızlığın bekçisi olma, Halkla kaynaşma, Cumhuriyeti koruma,

Devletçiliği savunma, Devrimci ve Laik olma, Bilimi kılavuz bilme ve Ahlaklı olma” ilkelerini topluma anlatmak olmuştur. Bu, yeni kurulan Cumhuriyet’in ideolojik temellerinin halka benimsetilmesi ve milli birliğin sağlanması açısından hayati önem taşımıştır. Peyami Safa’nın “Bir milleti yok etmek isterseniz, askeri istilaya lüzum yoktur. Ona tarihini unutturmak, dilini bozmak, dininden soğutmak kâfidir.” sözü, Halkevlerinin bu yıkıcı etkilere karşı bir panzehir görevi gördüğünü açıkça ortaya koyar.

1923-1938 yılları arası, Mardin için “küllerinden doğan şehir” olmuştur. Bu dönemde, hayatın her noktasında eşit vatandaşlık ve hoşgörü içinde yaşama heyecanı en üst seviyeye ulaşmış, “öze dönüşte en büyük adımlar” atılmıştır. Türk Ocakları ve Halkevleri gibi sivil toplum kuruluşları, bu topyekün kalkınma hamlesine büyük katkı sağlamış, Mardin halkının medeni ve müşterek tüm ihtiyaçlarını karşılayarak önemli başarılarla imza atmıştır. Bu kurumların faaliyetleri, Cumhuriyet’in kuruluş felsefesini Mardin gibi çok kültürlü bir şehirde nasıl köklendirdiğinin ve toplumsal bir dönüşüm yarattığının somut kanıtlarıdır.

Mardin Kültürel Yapılanmasında Temel Taşı Mardin Türk Ocağı Binası.

Mardin Halkevi: Cumhuriyet Dönemi’nin Kültür ve Sanat Merkezi

Mardin, “Bereketli Hilal’in Parlayan Yıldızı” olarak anılan, zengin tarihi ve kültürel mirasıyla öne çıkan bir şehirdir. Cumhuriyet’in ilk yıllarında, bu kadim kentte toplumsal kalkınma ve kültürel dönüşüm adına atılan önemli adımlar, özellikle **Halkevleri** aracılığıyla somutlaşmıştır. 1935 yılında Mardin Halkevi

ve Belediye Başkanı **Dr. Aziz Uras**'ın vizyoner liderliği altında, eski Türk Ocağı binasının yeniden düzenlenmesi ve kültürel faaliyetlerin çeşitlenmesiyle Mardin, adeta bir sanat ve bilim yuvasına dönüşmüştür.

Türk Ocağı Binasından Halkevi'ne: Bir Kültür Yuvasının Doğuşu

Mardin'deki kültürel hareketliliğin önemli bir simgesi, daha önce Türk Ocağı olarak kullanılan binanın Halkevi'ne dönüştürülmesidir. Bu dönüşüm, Cumhuriyet ideolojisinin kültürel hayata verdiği önemi ve yeni nesillere milli bilinci aşılamayı hedefleyen bir çabanın sonucuydu. Dr. Aziz Uras'ın başkanlığındaki Mardin Halkevi, sadece bir bina olmanın ötesinde, şehrin kültürel ve sanatsal yaşamının merkezi haline gelmiştir.

Mardin Halkevi Temsil komitesi (Kozanoğlu) piyesi ilk sahnelenen piyeslerden biridir. ⁷

Halkevi Bandosu

Güzel Sanatlar Komitesi Bando takımı

⁷ Mardin Halkevi Broşürü 28 Şubat 1935 Mardin Ulus Sesi Basımevi

Mardin Halkevi Dil, Tarih, Edebiyat Komitesinin çalışmaları.

a) “Tarihi eserleriyle Türklerin yaşadığı ve hala yaşamakta olduğu Mardin’de; Osmanlı İmparatorluğunun dilimize kaşı olan ilgisizliği.

Mardin’in Arapçaya karşı olan temayülünü gidermek ve bu yolda esaslı savaş yapmak için karar vermiş olan Dil ve Edebiyat tarih komitesi az zamanda çok işler başarmış olmakla iftihar etmektedir.”

b) Kütüphane ve Neşriyat Komitesinin en önemli çalışması “Artukoğlularının tefrikasının hazırlanması ve 3095 kitaplı bir kütüphane kurmasıdır.

Güzel Sanatlara ve Müziğe Verilen Önem

Mardin Halkevi’nin faaliyetleri, sadece temel eğitimi yaymakla kalmamış, aynı zamanda **güzel sanatlara ve müziğe** de büyük önem vermiştir. Bu, Cumhuriyet’in modernleşme hamlesinin sadece rasyonel ve bilimsel alanlarla sınırlı kalmayıp, estetik ve kültürel gelişimi de hedeflediğini göstermektedir.

- 1. Temsil (Tiyatro) Faaliyetleri:** Halkevleri bünyesinde kurulan Temsil Komiteleri, halkın sanatsal faaliyetlere katılımını teşvik etmiştir. Mardin Halkevi’nin “Kozanoğlu” piyesini sahnelemesi, bu dönemde tiyatronun halka ulaşmasında önemli bir adım olmuştur. Tiyatro, hem eğlence hem de toplumsal mesajların aktarılması için güçlü bir araç olarak kullanılmıştır.
- 2. Müzik ve Bando Takımı:** Halkevlerinin Güzel Sanatlar Komiteleri, müziğin toplumsal yaşamdaki yerini güçlendirmeyi amaçlamıştır. Mardin Halkevi’nin bünyesinde bir **bando takımı** kurması, müziğin sadece dinlenen değil, aynı zamanda icra edilen bir sanat dalı olarak benimsenmesini sağlamıştır. Bando, milli bayramlarda ve önemli etkinliklerde gösteriler yaparak toplumsal coşkuyu artırmış, müziğin birleştirici gücünü kullanmıştır. Bu faaliyetler, o dönemin kısıtlı imkânlarına rağmen, halkın sanatsal beğeni düzeyini yükseltmeyi ve estetik algısını geliştirmeyi hedeflemiştir.
- 3. Kültürel Etkinliklerin Çeşitliliği:** Halkevleri; Dil, Tarih, Edebiyat, Kütüphane, Spor ve Köylüler Komiteleri gibi farklı alanlarda da çalışmalar yürütmüştür. Kütüphane ve Neşriyat Komitesi’nin 3095 kitaplık bir kütüphane kurması ve “Artukoğlularının tefrikasının” hazırlanması, Mardin’in zengin tarihine sahip çıkılması ve okuma alışkanlığının yaygınlaştırılması açısından büyük önem taşımaktadır.

Dr. Aziz Uras liderliğindeki Mardin Halkevi, 1935’li yıllarda kültürel ve sanatsal faaliyetleriyle Mardin’in sosyal hayatına canlılık katmış, modernleşme ve uluslaşma sürecinde önemli bir rol oynamıştır. Bu çabalar, Mardin’in sadece tarihi taş yapılarıyla değil, aynı zamanda modern kültürel yaşamıyla da “Bereketli Hilal’in Parlayan Yıldızı” olma özelliğini pekiştirmiştir.

Tarihin Yeniden Canlanması: İzala Hotel

1934 ve 1951 yılları arasında Halk Evi olarak hizmet veren, Mardin’in tarihi dokusuna tanıklık etmiş o görkemli bina... Yıllar sonra, bu eşsiz yapı, **Metin Pamukçu’nun, Mardin Eski Belediye Başkanı olarak, ileri görüşlülüğü ve turizme olan inancıyla** yeniden hayat buldu.

Şirket bünyesine katılan tarihi bina, titiz bir yenileme sürecinden geçti. Her köşesi, geçmişin ruhunu modern zamanın konforuyla harmanlayacak şekilde restore edildi. Ve 2013 yılında, bu dönüşümün taçlandığı an geldi: **Güneydoğu’nun ve Mardin’in ilk ve tek Kültür ve Turizm Bakanlığı Butik Belgeli Oteli, İzala Hotel**, turizm sektörüne kazandırıldı.

İzala Hotel, sadece bir konaklama tesisi değil, aynı zamanda Mardin’in kültürel mirasına yapılan bir yatırım, bölge turizmine açılan yeni bir kapıdır. Metin Pamukçu’nun uzak görüşlülüğü, tarihle geleceğin buluştuğu bu özel mekân, Mardin’e gelen misafirlerine unutulmaz deneyimler sunmaya devam ediyor.

III-Mardin Müziğine Andanmış Ömürler

1-Son Osmanlı Meclis-i Mebusan Milletvekili ve Sanatçı Sırrı Zade Ali Rıza Efendi (İçinsel): Metin Milli'nin Büyükbabası

Mardin'in zengin kültürel ve siyasi tarihinde iz bırakmış önemli şahsiyetlerden biri olan **Sırrı Zade Ali Rıza Efendi (İçinsel)**'ye özel bir yer ayırmak gerekir. Kendisi, sadece usta bir müzisyen ve şair olmakla kalmayıp, aynı zamanda **Son Osmanlı Meclis-i Mebusan'ında Mardin Milletvekili** olarak görev yapmış, siyasi arenada da aktif rol oynamış çok yönlü bir aydın ve devlet adamıdır. Onu günümüzle buluşturan önemli bir bağ ise, usta gazeteci ve yazar **Metin Milli'nin dedesi** olmasıdır.

Ali Rıza Efendi, Mardin'in köklü ailelerinden Sırrı Zadelere mensuptu. Yetiştirdiği dönem itibarıyla hem geleneksel İslami ilimlerde hem de dönemin modern eğitim anlayışına uygun alanlarda kendini geliştirmiş, geniş bir bilgi birikimine sahip olmuştur. Onun sanatsal yönü, özellikle **divan edebiyatına olan hâkimiyeti ve Türk müziğindeki bestekârlığı** ile öne çıkar. Yarattığı eserlerde, Mardin'in kadim kültürel dokusunu, şehrin mistik atmosferini ve Bereketli Hilalin derin izlerini müzikal ve edebi bir dille harmanlamıştır. Özellikle **“Mardin Divanı”** gibi eserleri, günümüzde dahi Mardin'in kültürel kimliğinin önemli bir parçası olarak kabul edilir. Bu eserler, onun sanatsal yeteneğinin yanı sıra, yaşadığı topraklara duyduğu derin sevgiyi ve bağlılığı da gözler önüne serer.

Siyasi kimliğiyle de öne çıkan Ali Rıza Efendi, **Son Osmanlı Meclis-i Mebusan'ında Mardin Milletvekili** olarak görev yapmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerindeki çalkantılı süreçte, Mardin ve bölge halkının temsilcisi olarak önemli görevler üstlenmiştir. Milletvekilliği süresince, bölgenin ihtiyaçlarını, sorunlarını ve beklentilerini Meclis kürsüsüne taşımış, Mardin'in ve genel olarak ülkenin geleceği için çaba sarf etmiştir. Onun bu dönemdeki siyasi faaliyetleri, sadece Mardin'in değil, tüm imparatorluğun zorlu koşullar altında verdiği mücadelelerin de bir yansımasıdır.

Sırrı Zade Ali Rıza Efendi'nin mirası, günümüze kadar ulaşmış ve farklı alanlarda etkisini sürdürmüştür. Özellikle torunu, gazetecilik ve yazarlık dünyasının kıdemli isimlerinden **Metin Milli**, onun sanatsal ve entelektüel mirasını farklı bir platformda yaşatmıştır. Metin Milli'nin kaleminden çıkan eserlerde ve gazetecilik anlayışında, büyükbabasından miras kalan **sorgulayıcı zihniyet, kültürel duyarlılık ve toplumsal sorumluluk** anlayışının izlerini

görmek mümkündür. Bir ailenin köklü geçmişi ve farklı kuşaklarda kendini gösteren entelektüel birikimi, Mardin gibi medeniyetlerin beşiği bir şehirde ne denli derin izler bıraktığının en güzel örneklerinden biridir.

Sırrı Zade Ali Rıza Efendi, hem sanatsal yeteneğiyle Mardin'in kültürel ruhunu yansıtan bir sanatçı, hem de ülkesinin kaderinde söz sahibi olmuş bir siyasetçi olarak Mardin tarihine altın harflerle yazılmıştır. Onun hayatı ve eserleri, Mardin'in çok boyutlu kültürel ve siyasi mirasının anlaşılması açısından paha biçilmez bir kaynaktır.

2-Mardinli Müzik İnsanı Abdurrahman İnan: Kadim Şehrin Ezgili Sesi

Mardin'in zengin müzik geleneğini günümüze taşıyan ve bu mirasa yeni soluklar kazandıran değerli isimlerden biri olan **Abdurrahman İnan**'ı anmadan geçmek mümkün değildir. Mardin'in çok kültürlü yapısını ve kadim ruhunu ezgilerle yoğuran Abdurrahman İnan, şehrin müzikal kimliğinin önemli temsilcilerindendir.

Abdurrahman İnan, Mardin'de doğup büyümüş, şehrin tarihi dokusunun, farklı inanç ve kültürlerin bir arada yaşama tecrübesinin müzikle harmanlandığı bir ortamda yetişmiştir. Onun müziği, Mardin'in dar sokaklarından yükselen ezan seslerini, kiliselerin çan tınlarını, çarşıların canlılığını ve Mezopotamya'nın binlerce yıllık hüznünü barındırır. İnan, yöresel ezgileri, klasik Türk müziği motiflerini ve kendi özgün yorumunu bir araya getirerek dinleyiciye eşsiz bir müzikal deneyim sunar.

Özellikle Mardin'e özgü “**Mardin Divan**” geleneğinin yaşatılmasında ve bu formun güncel yorumlarla gelecek nesillere aktarılmasında Abdurrahman İnan'ın önemli katkıları olmuştur. Sadece bir icracı olmanın ötesinde, Mardin'in sözlü müzik geleneğini derleyen, araştıran ve yeni eserlere dönüştüren bir müzik insanıdır. Repertuarında hem geleneksel Mardin türküleri, ilahileri ve divanları bulunur hem de kendi besteleriyle bu mirası zenginleştirir.

Abdurrahman İnan'ın eserlerinde, Mardin'in tarihi mekânlarına, kültürel zenginliklerine ve insanının derin duygularına sıklıkla rastlanır. Onun müziği, dinleyeni adeta bir zaman tüneline Mardin'in geçmişine götürür, şehrin taş evlerinin sessizliğinde yankılanan hikâyeleri fısıldar. Bağlama, ud gibi geleneksel sazları ustalıkla kullanması ve kendine özgü yorumuyla, Mardin'in müzikal ruhunu sahneye taşır.

Yurt içinde ve yurt dışında katıldığı festivaller, konserler ve kültürel etkinliklerle Mardin'in müzik ve kültür elçiliğini de üstlenen Abdurrahman İnan, şehrin kültürel çeşitliliğinin ve sanatsal derinliğinin en güzel örneklerinden biridir. Onun sanatsal yolculuğu, Mardin'in "Bereketli Hilal"deki parlayan yıldız kimliğine müzikle anlam katan değerli bir çabadır. Abdurrahman İnan, Mardin'in sadece bir coğrafya değil, aynı zamanda yaşayan bir melodi olduğunu en güzel şekilde kanıtlayan nadide sanatçılardan biridir. Onun ezgileri, Mardin'in gönlünden kopup gelen sesler olarak hafızalarda yer etmeye devam edecektir.

Ancak, Mardin Divanı'nın bazı parçaları ve özellikle "Ağlasın Gözlerim Mardin Divanı" adıyla bilinen ve TRT repertuarında da yer alan bir eserin sözleri ve makamsal bilgileri mevcuttur. Sırrı Zade Ali Rıza Efendi'nin kaleminden çıktığı düşünülen ve Mardin'in kültürel dokusunu yansıtan bu divan, şehrin acılarını, hasretlerini ve derin duygularını ifade eder.

Mardin Divanı'ndan bilinen ve en çok tanınan bölüm olan "Ağlasın Gözlerim" sözleri şu şekildedir:

Ağlasın Gözlerim Mardin Divanı

Ağlasın gözlerim bak şeyh-ü şâb ağlar bana Her gören bu hâlimi bi-irtiyâb
ağlar bana Yerde cûylar inleyip çağlar, siriş-i âl eder Gökte hûn-âb tehassürle
sehab ağlar bana

Pek hazindir nağmesi göğe te'sir eylemiş Sergüzeşt-i pür melâlimden rebab
ağlar bana Lebâleb dolmuş ciğer, hûn ile olmuş katreriz Bezm-i yasemde
bakın, câm-ı şarâb ağlar bana

Baş ağarttın genç iken derd-ü kederle ey Rıza Halime dilhûn olup ahd-i şebâb
ağlar bana

Sözlerin Açıklaması ve Analizi:

Bu divan, derin bir hüznün ve keder temasını işler. Şair, çektiği acıları ve yaşadığı elem dolu durumu tasvir ederken, bu acının sadece kendisiyle sınırlı kalmadığını, çevresindeki her şeyin, hatta doğanın bile ona eşlik ettiğini dile getirir:

1. **“Ağlasın gözlerim bak şeyh-ü şâb ağlar bana / Her gören bu hâlimi bi-irtiyâb ağlar bana”**: Gözlerinin ağlamasının doğal olduğunu, çünkü yaşlısından gencine (şeyh-ü şâb) herkesin onun haline ağladığını, kim-senin bu duruma şaşırmadığını (bi-irtiyâb) ifade eder. Bu, şairin acısının ne kadar yaygın ve anlaşılır olduğunu gösterir.
2. **“Yerde cûylar inleyip çağlar, siriş-i âl eder / Gökte hûn-âb tehassür-le sehab ağlar bana”**: Yerdeki suların (cûylar) bile inleyerek çağıldığını, yüksek sesle ağladığını (siriş-i âl) ve gökteki bulutların (sehab) bile hasretle kanlı yaşlar (hûn-âb) döktüğünü söyleyerek, doğanın bile onun acısına ortak olduğunu betimler. Bu, Divan şiirinde sıkça görülen bir mübalağa sanatıdır.
3. **“Pek hazindir nağmesi göğe te’sir eylemiş / Sergüzeşt-i pür melâlimden rebab ağlar bana”**: Şairin sesinin/müziğinin (nağmesi) o kadar hüzünlü olduğunu ki, göğe bile tesir ettiğini, hatta kendi elem dolu hikâyelerinden (sergüzeşt-i pür melâlimden) dolayı rebabın (bir çalgı aleti) bile ağladığını dile getirir. Burada hem şairin sesinin/müziğinin gücü hem de çalgının bu hüzne eşlik edişi vurgulanır.
4. **“Lebâleb dolmuş ciğer, hûn ile olmuş katreriz / Bezm-i yasemde bakın, câm-ı şarâb ağlar bana”**: Ciğerinin kanla dolup taşıdığını, adeta kandamları haline geldiğini ifade eder. Yas meclisinde (bezm-i yasemde) şarap kadehinin (câm-ı şarâb) bile ağladığını söyleyerek, içindeki acının yoğunluğunu ve her şeyi etkilediğini vurgular.
5. **“Baş ağarttın genç iken derd-ü kederle ey Rıza / Halime dilhûn olup ahd-i şebâb ağlar bana”**: Şairin kendisini “Rıza” mahlasıyla anarak, genç yaşta çektiği dert ve kederle saçlarının ağardığını, bu halinden dolayı gençlik (ahd-i şebâb) döneminin bile kalbi kan ağladığını (dilhûn olup) söyler. Bu beyit, eserin bir divan olduğunun önemli bir göstergesi olan mahlas beyitidir.

Bu divan, klasik Türk müziği nazım formlarından biri olan “Divan”ın tipik özelliklerini taşır. Aruz vezniyle yazılmış olup, belirli bir kafiye düzenine sahiptir. Eserde kullanılan dil, dönemin edebi dilini yansıtır ve derin imgelerle doludur.

Müzikal Ezgisi Üzerine Notlar:

“Ağlasın Gözlerim Mardin Divanı”nın ezgisi genellikle **Muhayyer** makamında icra edilir. TRT repertuvarında bu eser “Muhayyer Makamı Divan” olarak da geçmektedir.

- 1. Makam:** Muhayyer Makamı. Bu makam, Türk Sanat Müziği’nin ve Türk Halk Müziği’nin önemli makamlarından biridir. Genellikle hüznü, derin ve mistik bir karaktere sahiptir. Dinleyicide duygu yoğunluğu ve içsel bir atmosfer yaratır.
- 2. Usûl:** Divan formunda serbest ritim (usûlsüz) icra edilen bölümler olabileceği gibi, belirli usûller (örneğin Düyek, Aksak Semai gibi) de kullanılabilir. “Ağlasın Gözlerim” genellikle usûlsüz, yani serbest ritimle icra edilen bir uzun hava niteliğindedir. Bu, icracının şiirsel ifadeye ve duygu aktarımına daha fazla odaklanmasını sağlar.
- 3. İcra:** Eser, genellikle bir solist tarafından (erkek veya kadın) seslendirilir. Geleneksel çalgılar olan ud, tanbur, keman, ney ve bazen cümbüş gibi çalgılar eşlik eder. Çalgıların melankolik tınıları, sözlerin hüznünü pekiştirir. İcrada, şairin ruh halini yansıtan tiz ve pes geçişler, makamın incelikleri ve gırtlak nağmeleri önemli yer tutar.
- 4. Mardin Kimliği:** Bu divan, sadece bir sanat eseri olmakla kalmaz, aynı zamanda Mardin’in kültürel ve çok sesli yapısının müzikal bir yansımasıdır. Şehrin kadim medeniyetinden süzülüp gelen duygu yoğunluğunu, mistik atmosferini ve edebi geleneğini bünyesinde barındırır.

3-Def Ustası Mehmet Ürün: Mardin’in Ritüelik ve Kültürel Mirasındaki Yeri

Mardin’in zengin müzik ve ayin geleneğinin önemli temsilcilerinden biri olan **Def Ustası Mehmet Ürün** ‘ü ayrı bir yere koymak gerekir. Sadece bir müzisyen olmanın ötesinde, Mardin’in toplumsal yaşamında derin izler bırakmış, özellikle dini ve kültürel merasimlerin ritmik omurgasını oluşturan def sanatının yaşayan efsanelerinden biri olmuştur.

Mardin’in çok katmanlı kültürel dokusu içinde, def çalma geleneği asırlardır süregelen önemli bir ayindir. Özellikle zikir meclislerinde, Mevlid-i Şerif okumalarında, tasavvufi ayinlerde ve geleneksel düğün gibi şenliklerde def,

müziğin ve atmosferin vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Mehmet Ürün, bu köklü geleneğin en mahir icracılarından biri olarak tanınmıştır. Onun parmaklarından çıkan ritimler, sadece ses değil, aynı zamanda şehrin ruhunu, inançlarını ve kolektif hafızasını yansıtmıştır.

Mehmet Ürün Mardin Kültürel Mirasındaki Yeri ve Katkıları:

- 1. Ritüel Müziğin Canlı Temsilcisi:** Mehmet ürün, özellikle **zikir meclislerinin ve tasavvufi ayinlerin** vazgeçilmez simgelerinden biriydi. Onun deften çıkan ritimleri, huşu içinde yapılan zikirleri derinleştirir, manevi atmosferi güçlendirir ve katılımcıları adeta bir vecd haline sürüklerdi. Defi sadece bir çalgı aleti olarak değil, bir ibadet aracı olarak da kullanırdı.
- 2. Geleneksel Tekke Müziğinin Koruyucusu:** Mardin’de var olan çeşitli tekke ve zikir halkalarının müzik geleneğini derlemiş, bu ezgileri ve ritimleri kendi yorumuyla sonraki kuşaklara aktarmıştır. Onun bilgi ve tecrübesi, özellikle sözlü aktarıma dayalı bu geleneğin kaybolmamasını sağlamıştır.
- 3. Def İcrasında Ustalık ve Özgünlük:** Mehmet Ürün, def çalma tekniğinde kendine has bir ustalık sergilerdi. Farklı ritimleri aynı anda çalabilme yeteneği, parmaklarını def üzerinde adeta dans ettirerek çıkardığı tını zenginliği ve icrasına kattığı duygusal derinlik, onu diğer def icracılarından ayırırdı. Onun ritimleri, hem karmaşık hem de akılda kalıcıydı.
- 4. Kültürel Belleğin Taşınması:** Mehmet ürün ‘ün icraları, sadece müzikal bir performans değil, aynı zamanda Mardin’in yüzyıllardır süregelen inanç ve yaşam biçimlerinin bir yansımasıydı. Onun deften çıkan sesleri, şehrin taş duvarlarında yankılanan duaları, ilahileri ve halk hikâyelerini adeta somutlaştırırdı. Bu yönüyle bir **kültürel taşıyıcı** görevi görmüştür.
- 5. Nesiller Arası Köprü:** Kendi sanatını genç kuşaklara aktarma konusunda da önemli çabalar sarf etmiştir. Öğrencileri ve kendisinden feyz alan birçok müzisyen, Mehmet Ürün izinden giderek def sanatını yaşatmaya devam etmiştir. Bu sayede, Mardin’in ritüel müzik geleneği kesintisiz bir şekilde sürdürülebilmektedir.

4-Abdulkemim Atasayar (Kermo Zayid): Mardin Müziğine Unutulmaz Katkılar

Abdulkemim Atasayar'ı, nam-ı diğer **Kermo Zayid**'i ayrı bir başlık altında ele almak elzemdir. Kermo Zayid, sadece bir müzisyen olmanın ötesinde, Mardin'in sözlü ve müzikal geleneğinin adeta yaşayan bir hafızası olmuştur.

Kermo Zayid'in Mardin Müziğine Katkıları:

- 1. Geleneksel Müziğin Derlenmesi ve Korunması:** Kermo Zayid, Mardin'in yüzlerce yıllık sözlü müzik geleneğini, özellikle de Kürtçe, Arapça ve Türkçe dillerindeki divanları, dengbejlik geleneğinin örneklerini ve yöresel türküleri büyük bir özenle derlemiştir. Bu derleme çalışmaları, bugün Mardin müziği üzerine yapılan akademik araştırmalar ve kültürel çalışmalar için vazgeçilmez bir kaynak niteliğindedir. Onun sayesinde birçok eser kaybolmaktan kurtulmuştur.
- 2. Usta İcracılığı ve Özgün Yorumu:** Kermo Zayid, sadece derleyen değil, aynı zamanda bu eserleri **ustalıkla icra eden** bir sanatçıydı. Kendine özgü gırtlak yapısı, makamsal bilgisi ve yöresel tavrı, icralarına eşsiz bir kimlik kazandırmıştır. Sesindeki o otantik tını, Mardin'in taş binalarından yükselen bir yankı gibi dinleyicinin ruhuna işlemiştir.

5-Öğretmen, Şair ve Bestekâr Fuat Edip Baksı (1912-1974): Mardin ve Türk Sanat Müziğine Katkıları

Fuat Edip Baksı'yı (1912-1974) çok yönlü kimliğiyle ele almak gerekir. O, sadece bir **öğretmen** değil, aynı zamanda **şair**, **bestekâr** ve Mardin'in kültürel ve sanatsal belleğine silinmez izler bırakmış bir kültür insanıdır. Baksı, Mardin'in zengin sanatsal dokusunu Türk Sanat Müziği'ne taşıyarak önemli bir köprü görevi görmüştür.

Mardin'in kadim atmosferinde 1912 yılında dünyaya gelen Fuat Edip Baksı, şehrin çok dilli, çok inançlı ve çok kültürlü yapısından beslenmiştir. Onun sanatsal duyarlılığı, çocukluğundan itibaren Mardin'in mistik havası, tarihi dokusu ve insanının derin duygularıyla şekillenmiştir. Öğretmenlik mesleğini sürdürürken, hayatını sanata ve kültüre adanmış, bu iki alanı birbiriyle harmanlamayı başarmıştır.

Türk Sanat Müziğine Katkıları:

- 1. Eğitimci Kimliği ve Kültürel Aktarım:** Fuat Edip Baksı, hayatının önemli bir bölümünü **öğretmenlik yaparak** geçirmiştir. Öğrencilerine sadece akademik bilgi değil, aynı zamanda milli ve kültürel değerleri, sanat sevgisini aşılamıştır. Onun eğitimciliği, Mardin'in kültürel mirasının yeni nesillere aktarılmasında önemli bir rol oynamıştır.

6-Tuma ve Mıksi Rezzuk Kardeşler (1921-1969): Mardin Müziğinin Efsanevi Sesleri

Tuma ve Mıksi Rezzuk Kardeşler'i (1921-1969) ayrı bir başlık altında ele almak gerekir. Rezzuk Kardeşler, özellikle Süryani müziği geleneği içinde yetişmiş olsalar da, Mardin'in genel müzik atmosferini derinden etkilemiş ve geniş bir dinleyici kitlesine ulaşmışlardır.

Mardin'in 1921-1969 yılları arasındaki müzik sahnesinde önemli bir yer tutan Tuma ve Mıksi Rezzuk Kardeşler, şehrin tarihsel ve kültürel çeşitliliğinin bir yansımasıydı. Süryani cemaatinin müzik geleneğinden beslenmiş olsalar da, onların icraları sadece kendi cemaatleriyle sınırlı kalmamış, tüm Mardin halkının gönlünde taht kurmuştur. Seslerindeki içtenlik, yorumlarındaki derinlik ve çalgılarındaki ustalık, onları Mardin müziğinin efsanevi isimleri arasına taşımıştır.

Rezzuk Kardeşler'in Mardin Müziğine Katkıları:

- 1. Süryani Müziğinin Mardin Kimliğine Entegrasyonu:** Tuma ve Mıksi Rezzuk Kardeşler, Süryani kilise müziğinin ve halk ezgilerinin ince-liklerini, Mardin'in genel müzik dokusuyla harmanlayarak dinleyiciye sunmuşlardır. Bu sayede, Mardin'in çok kültürlü yapısını müzikal olarak da gözler önüne sermiş, farklı müzik gelenekleri arasında bir köprü kurmuşlardır. Onların müziği, Mardin'de yüzyıllardır bir arada yaşayan farklı inanç ve etnik grupların ortak dilini ifade etmiştir.
- 2. Benzersiz İcra Tarzı ve Duygusal Derinlik:** Kardeşlerin icraları, kendilerine özgü bir derinlik ve duygusal yoğunluk barındırırdı. Tuma'nın vokaldeki ustalığı ve Kıksi'nin enstrüman hakimiyeti, dinleyeni adeta büyüleyen bir sinerji yaratırdı. Özellikle ud ve keman gibi çalgıları us-

talıkla kullanmaları, eserlerine zengin bir armoni ve melodi katmıştır. Seslerindeki hüznün ve coşku, Mardin'in taş sokaklarında yankılanan insan hikâyelerini adeta dile getirirdi.

3. **Geniş Repertuvar ve Çeşitlilik:** Rezzuk Kardeşler, sadece Süryani ilahileri ve ezgileriyle değil, aynı zamanda yöresel halk türküleri, aşk şarkıları ve dönemin popüler eserlerini de kendi yorumlarıyla icra etmişlerdir. Bu geniş repertuvar, onların farklı dinleyici kitlelerine ulaşmasını sağlamış ve Mardin'in müzik zenginliğini daha da artırmıştır.
4. **Mardin'in Sosyal Yaşamındaki Yeri:** Kardeşler, sadece sahne performanslarıyla değil, aynı zamanda Mardin'in sosyal ve kültürel etkinliklerinde de aktif rol oynamışlardır. Düğünlerde, bayramlarda ve özel davetlerde verdikleri konserler, Mardin halkının neşe ve hüznüne ortak olmuş, şehrin toplumsal belleğinde önemli bir yer edinmişlerdir. Onlar, Mardin'in kültürel kimliğinin yaşayan sembolleri olmuşlardır.

7-Mardin Müzik Gecelerinin Unutulmaz İsmi: İsmail Melle Refik (Bilgiçoğlu) ve Hayatını Anlatan Şarkılar

İsmail Melle Refik (Bilgiçoğlu)'nu ele almak gerekir. O, sadece bir müzisyen değil, aynı zamanda Mardin'in kültürel belleğinde yaşayan bir hikâye anlatıcısıydı; öyle ki, hayatının acılarını ve derinliklerini anlattığı şarkılarıyla hafızalara kazınmıştır.

Mardin'in kadim atmosferinde yetişen İsmail Melle Refik, yöresel müziğin inceliklerini bizzat yaşayarak öğrenmiş, özellikle **konukevlerinde ve özel müzik meclislerinde** icra ettiği sanatıyla tanınmıştır. Onun müziği, Mardin'in taş sokaklarında yankılanan hüznü ve coşkulu ezgileri, Mezopotamya'nın binlerce yıllık hikâyelerini ve insanın derin duygularını yansıtmıştır. Melle Refik, sesiyle dinleyicisini adeta büyüler, onları zamanın ötesine taşırdı.

Kanun Ustası: Mardin Müziğine Katkısı

İsmail Melle Refik, özellikle **uzun hava ve divan icralarındaki ustalığıyla** bilinirdi. Bu formlar, şairane bir anlatımla, dinleyicinin duygusal dünyasına hitap eden, makam bilgisi ve gırtlak hâkimiyeti gerektiren zorlu icralardır. Melle Refik, bu türlerdeki başarısıyla "kanunun ustası" lakabını hakkıyla kazanmıştır.

1. **Makam Bilgisi ve Duygusal Yorum:** Mardin'in yöresel makamlarına derinlemesine bilgi sahibi. İcralarında makam geçkilerini ustaca kullanır, her esere kendine has bir duygu katarak dinleyicinin ruhuna işlerdi. Sesi, güçlü ve derin, aynı zamanda hüzünlü ve dokunaklıydı.
2. **Doğaçlama Yeteneği:** Uzun havalarda ve divanlarda doğaçlama (irtical) önemli bir yer tutar. İsmail Melle Refik, bu alandaki yeteneğiyle dikkat çekti. Anlık ilhamla şekillenen ezgileri ve yorumları, her dinleyişte farklı bir tat verirdi.
3. **Geleneksel Müziğin Yaşatıcısı:** Mardin'in sözlü müzik geleneğinin, özellikle de Kürtçe, Arapça ve Türkçe dillerindeki divanların ve yöresel türkülerin kaybolmaması için büyük çaba sarf etti. Bu eserleri icra ederek ve genç nesillere aktararak kültürel mirasın korunmasına önemli katkılarda bulundu.

4. **Hasan Çuha'nın Kaleminden İsmail Bilgiçoğlu**

Hasan Çuha'nın kaleminden aktarılanlar, Mardin Musiki Cemiyeti'nin değerli üstatlarından, rahmetli **İsmail Bilgiçoğlu (İsmail Melle Refik)**'nin müzik dünyasındaki yerini ve Mardin'in zengin müzik geçmişini aydınlatmaktadır. **İsmail Melle Refik: Mardin'in Kanun Üstadı**

5. 1921 yılında Mardin'de dünyaya gelen **İsmail Melle Refik**, şehrin en önemli **kanun üstatlarından** biri olarak tanınmıştır. Sanatçı, yalnızca icra yeteneğiyle değil, aynı zamanda besteleriyle de Mardin müziğine önemli katkılar sağlamıştır. Özellikle kendi hayatını anlattığı şarkısıyla hafızalara kazınan Melle Refik'in kanun icrası, dinleyiciler tarafından "bülbul şakırtısına" benzetilmiştir.
6. Hayatı boyunca çeşitli musiki cemiyetlerinde aktif rol alan İsmail Melle Refik, Mardin'de yapılan birçok ses kaydında yer almıştır. Kendi ses kayıtları arasında, Saba ve Hedidi makamlarının hâkim olduğu "Ya Rabbi İnte Sabbırni" şarkısı bulunmaktadır. Bu eserde kendi hayatını anlattığı ve peşinden gelen "Ya Rab ıl Âliy" ile mükemmel bir bağlantı kurduğu ifade edilmektedir. Eser, aynı zamanda **Arap Saz Semai'sinin farklı bir yorumu** olmasıyla da dikkat çekmektedir.
7. **TRT Diyarbakır Radyosu Canlı Yayını ve İlk Türkçe Hinnê Sözleri** 1960'lı yıllar, İsmail Melle Refik'in müzik kariyerinde önemli bir dönüm noktasına işaret eder. TRT Diyarbakır Radyosu'nun Mardin Sürür Garajı'ndan yaptığı canlı yayına katılan İsmail Melle Refik, **Mehmet**

Ürün (İmhemmet ıl Akr’a) ile birlikte o yıllarda bir ilke imza atmıştır. Bu canlı yayında, Mardin Divanı, Yordu Beni Şu Mardin’in Yokuşu, Hinnê, Şevko, Meken Yıkfeni Derdi, Kıl Hat Matar (Oy Memo) gibi şarkıları seslendirmişlerdir. Bu tarihi yayında, popüler Mardin türküsü **“Hinnê” şarkısının ilk Türkçe sözleri** de dile getirilmiştir: “Ay Lê Hinnê Göreyim Seni Diyarbakır Yollarında Bekletme Beni...”. Bu an, Mardin müziğinin Türkçe ve Arapça arasındaki etkileşimini ve kültürel zenginliğini gözler önüne sermesi açısından oldukça önemlidir. **Sanat-sal Miras ve Ustaların Etkisi**

8. İsmail Melle Refik’in oğlu A. Gani Bilgiçoğlu’ndan alınan bilgilere göre, babası kanun eğitimini **Fehmi Şoha ve Sait Başta’dan** almıştır. Melle Refik, müzik kariyeri boyunca **Mıksi Rezzuk Oğulları Tuma, Zeki ve Cemil (Tüfenkçi), Corc Kırılmaz ve Edip Gürdal** gibi dönemin önemli müzik üstatlarına eşlik ederek deneyim kazanmıştır. Bu isimler, Mardin’in müzik sahnesine damga vurmuş ve şehrin musiki geleneğinin gelişiminde önemli rol oynamışlardır.
9. 1984 yılında vefat eden İsmail Melle Refik, Mardin’in müzik tarihinde unutulmaz bir yere sahiptir. Onun eserleri ve icraları, şehrin kültürel mirasının önemli bir parçası olarak gelecek nesillere aktarılmaya devam etmektedir.
10. **Hayatını Anlatan Şarkıları** İsmail Melle Refik’in sanatının en etkileyici yönlerinden biri de, **hayatının acılarını, hasretlerini ve deneyimlerini doğrudan müziğine yansıtmıştıydı**. Onun şarkıları, sadece melodilerden ibaret değildi; her biri yaşanmışlıkların, çilelerin ve özlemlerin birer sesli belgesiydi. Özellikle kendi bestelediği veya yorumladığı bazı eserler, onun hayat hikâyesinin, çektiği zorlukların ve yaşadığı Mardin’in birer aynası niteliğindeydi.

8-TRT Repertuvarına Giren Mardinli Bestekâr Bedri Orcan: “Kirpiklerin Ok mudur”, “Bahar Geldi Gül Açtı”, “Hinne” ve “Menekşeler”

“ Türk Halk Müziği ve Türk Sanat Müziği repertuvarına önemli eserler kazandırmış değerli isim **Bedri Orcan**’ı ayrı bir başlık altında anmak gerekir. Özellikle **TRT repertuvarına giren eserleriyle** tanınan Bedri Orcan, Mardin’in kültürel sesini geniş kitlelere duyurmuştur.

Mardin'in çok kültürlü ve otantik atmosferinde yetişen Bedri Orcan, şehrin müzikal dokusundan, yöresel ezgilerinden ve edebi zenginliğinden ilham almıştır. Onun sanatsal duyarlılığı, Mezopotamya'nın binlerce yıllık hikâyeleriyle, farklı dillerin ve inançların tınılarıyla yoğrulmuştur. Orcan, hem bir bestekâr hem de bir yorumcu olarak, Mardin'in ruhunu ve duygusal derinliğini müzikle ifade etmiştir.

9-Bedri Orcan'ın TRT Repertuvarına Kazandırdığı Eserler ve Katkıları:

Bedri Orcan'ın besteleri, Mardin'in özgün yapısını yansıtırken, aynı zamanda evrensel temaları da işlemiştir. Türk Halk Müziği ve Türk Sanat Müziği formlarında kaleme aldığı eserler, onun bestecilik yeteneğinin ve yöresel müziğe olan hâkimiyetinin bir göstergesidir. TRT repertuvarına girerek geniş kitlelerce tanınan bu eserler, Orcan'ın Mardin müziğine yaptığı en önemli katkılardan sayılır:

- 1. “Kırpıkların Ok mudur”:** Bu eser, Bedri Orcan'ın en bilinen ve sevilen bestelerinden biridir. Gerek sözleri gerekse melodisiyle aşkın ve güzelliğin hassas bir ifadesidir. Genellikle Türk Sanat Müziği formunda icra edilen bu şarkı, Orcan'ın melodik zenginliğini ve güfte yazımındaki ustalığını gözler önüne serer. Şarkının melodisi, dinleyeni alıp götüren akıcılığıyla Mardin'in mistik havasını yansıtır.
- 2. “Bahar Geldi Gül Açtı”:** Baharın gelişiyi doğanın uyanışını ve getirdiği coşkuyu anlatan bu eser, Bedri Orcan'ın iyimser ve neşeli yönünü gösterir. Genellikle Türk Halk Müziği veya sanat müziği formlarında icra edilen bu türkü/şarkı, yöresel motiflerle zenginleştirilmiş, dinleyicisine ferahlık ve mutluluk veren bir yapıya sahiptir.
- 3. “Hınne”:** Bu eser, özellikle Mardin ve çevresinin geleneksel düğün ve kına gecesi ritüellerinin vazgeçilmez bir parçası olan “kına yakma” geleneğine gönderme yapar. Bedri Orcan, “Hınne” ile yöresel kültürel bir motifi müzikle ölümsüzleştirmiştir. Şarkı, geleneksel ezgilerle yoğrulmuş, Mardin'in sosyal yaşamının ve kültürel pratiklerinin müzikal bir ifadesi haline gelmiştir.

4. **“Menekşeler”**: Doğanın güzelliğini ve özellikle Mardin’in bahar aylarındaki canlılığını yansıtan bu eser, narin ve duygusal bir yapıya sahiptir. “Menekşeler”, Bedri Orcan’ın sade ama etkileyici anlatım gücünü ve doğaya olan sevgisini ortaya koyar.

9-Mardin’in Hoş Bir Sedası: Abdülhalim Karacaer (Kemancı Hile)

Abdülhalim Karacaer, nam-ı diğer Kemancı Hile’yi anmak gerekir. O, Mardin’in hoş bir sedası, kültürel belleğinin yaşayan bir sesiydi.

Mardin’in çok dilli, çok kültürlü ve çok inançlı yapısının içinde büyüyen Abdülhalim Karacaer, müziğiyle adeta bu çeşitliliğin bir sentezini sunmuştur. Onun kemana, Mardin’in daracık sokaklarından yükselen neşeli düğün havalarından, medreselerin dingin avlularından süzülen ilahilere, Süryani kiliselerinin makamlarından, çöl rüzgârlarının fısıldadığı hüznülere kadar geniş bir yelpazeyi kapsadı. Kemancı Hile, müziğiyle dinleyicisini Mardin’in taş duvarları arasında gizli kalmış anılara, yaşanmışlıklara taşıdı.

10-Münir Kılıç: Mardin’in Sesine Güfte Veren Sanatçı

Türk müziğine güfteleriyle katkıda bulunmuş isimlerden biri olan Münir Kılıç, özellikle yöresel tınılarıyla dikkat çeken eserlere imza atmıştır. Kendisi hakkında detaylı yaşam öyküsü bilgileri sınırlı olmakla birlikte, bilhassa “Mardin’e Gel Mardin’e” adlı sevilen şarkının sözlerinin kendisine ait olduğu bilinmektedir. Bu eserin müziği ise usta besteci Hasan Çuha tarafından yapılmıştır.

Münir Kılıç’ın kaleme aldığı güfteler, Mardin’in kültürel ve coğrafi zenginliklerini, bölgeye özgü aşk ve memleket hasreti temalarını işleyerek dinleyicilerin gönlünde taht kurmuştur. “Mardin’e Gel Mardin’e” gibi şarkılar, zaman içinde TRT repertuarına girerek daha geniş kitlelere ulaşmış, Türk halk müziğinin önemli eserleri arasında yerini almıştır.

Kılıç’ın, müziğe olan tutkusunu ve sanatsal yeteneğini, profesyonel yaşamının yanı sıra güfte yazarak ortaya koyduğu düşünülmektedir. Şayet kendisine atfedilen “Mardin’in Güzel Kızı” ve “Suriye’de Nişanım Var” gibi diğer eserlerin de gerçekten onun kaleminden çıktığı doğrulanırsa, Türk müziğine bıraktığı mirasın daha da zengin olduğu anlaşılabacaktır.

Münir Kılıç, adını belki de besteciler kadar duyurmamış olsa da, kaleme aldığı sözlerle müziğe ve kültüre değerli bir armağan sunmuş, Mardin’in sesini türkülerle Türkiye’ye duyurmuş önemli bir isimdir.

11-A. İbrahim Gürşen KAFKAS

İbrahim Gürşen Kafkas, 1939 yılında Mardin’de doğmuştur. Orta öğrenimini Diyarbakır-Dicle İlköğretim Okulu ve Mardin Lisesi’nde tamamlamış, yükseköğrenimini ise Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü’nde tamamlamıştır. Çeşitli yerlerde Türkçe öğretmenliği yaptıktan sonra İstanbul-Kadıköy İlçe Milli Eğitim Şube Müdürlüğü görevinden emekli olmuştur.

Kafkas, 1985 yılında İstanbul ili “Yılın Öğretmeni” seçilmiştir. **“Buruk Dizeler”**, **“Bitmeyen Işık Atatürk”** ve **“Başöğretmen Atatürk’ün Yıldız Öğretmenleri”** adlı üç eseri Kültür Bakanlığı tarafından tüm il kütüphanelerine kazandırılmıştır.

Eserleri:

- **Şiir:** Esintiler (1991), Buruk Dizeler (1994), Başöğretmen Atatürk’ün Yıldız Öğretmenleri (1995), Serpintiler (1997).
- **Tiyatro:** Karanlıklar Göz Kırptı (1995), Taş Bitti Yapı Paydos (1996), Umuda Kurşun (1998).

Mardin Destanı

İbrahim Gürşen Kafkas’ın kaleme aldığı **“Mardin Destanı”**, şairin doğduğu şehre olan derin bağlılığını ve Mardin’in zengin tarihini, kültürünü ve doğal güzelliklerini destansı bir dille anlattığı önemli bir eserdir. Şiir, Mardin’in **mitolojiden günümüze uzanan şanlı tarihini**, Sümerlerden Selçuklulara, oradan Osmanlı’ya uzanan medeniyet birikimini vurgular.

Şair, Mardin’i **“Gece gerdanlık, gündüz mezarlık yapın”** ifadeleriyle şehrin benzersiz mimarisini ve taş evlerinin dantel gibi işlenmiş güzelliğini tasvir eder. Mardin Kalesi’nin görkemini, medreselerini, **Deyrülzafaran Manastırı** ve **Kız Kalesi** gibi önemli yapılarını dile getirir. Şehir, Kafkas’ın gözünde **“Tarih ve kültür cenneti”** olarak yüceltilir.

Doğal güzelliklerden de bahseden destan, **Savur Çayı, Zinnar Bahçeleri** ve **Cumbalar**’ın güzelliğini, **Nusaybin Çayı** ve has bahçelerin gezilmeye değer olduğunu belirtir. Şair, Mardin’in el sanatlarına, bakırcılığına ve kuyumculuğuna da değinerek şehrin zanaatkârlık yönünü ön plana çıkarır.

Mardin’in dini ve etnik çeşitliliği de Kafkas’ın dikkat çektiği bir başka noktadır. **“Ezanlar çanlara alaca karanlıkta karışır”** dizesiyle, farklı inançların Mardin’de barış içinde bir arada yaşamasını sembolize eder. **Dara Harabeleri**, Şehidiye Camii ve Meryem Ana Kilisesi gibi mekânların ilahilerle buluştuğunu dile getirerek **“Dinlerin, mezheplerin kucaklaştığı Mardin”** tanımını yapar.

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) ile birlikte ovaya gelecek bereketten, akrep ve yılan gibi zararlıların gideceğinden ve şehrin şenleneceğinden bahseden şair, Mardin’e olan özlemini ve sevgisini her dizesinde hissettirir. Şiir, Mardin’in ilçelerini (Derik, Dargeçit, Midyat, Ömerli, Nusaybin, Savur, Kızıltepe, Mazıdağı, Yeşilli) de anarak şehrin genelindeki zenginliğe vurgu yapar.

Kafkas, Mardin’i **“Atalarımızdan aşsın, ana ocağımızsın”** diyerek bir aidiyet ve köken sembolü olarak görür. Şiirin sonunda Mardin’in **“Tüm çağların övüncüsü”** olduğunu, **“Güneydoğu’da güneş seninle doğar”** dizesiyle şehrin önemini ve görkemini bir kez daha vurgular. **“Paçalı güvercinlerin, ya kokulu narın”** gibi detaylarla Mardin’in sembolleşmiş öğelerine gönderme yapar.

Şairin kendi ifadeleriyle: “Bu destanla tüm güzelliklerine vardım, / O güzel doğanı, yapılaşmanı yazdım, / Geçmişini izledim, seninle övündüm, / Seni gördüm, okudum, yaşadım Mardin.” (İ. Gürşen Kafkas, Yaşayan Tarih Mardin, 2000: 105-106). Bu dizeler, Kafkas’ın Mardin’e duyduğu sevgi ve hayranlığın özeti niteliğindedir. Destan, Mardin’i sadece bir şehir değil, aynı zamanda yaşayan bir tarih, bir kültür mozaïği ve Anadolu’nun parlayan bir yıldızı olarak sunar.

12-Orhan Akdeniz

Mardinli sanatçı Orhan Akdeniz, Türk müziğine özellikle arabesk ve halk müziği tarzında önemli katkılar sağlamış, çok yönlü bir isimdir. 1950 yılında Mardin’de doğan Akdeniz, Arap kökenli bir aileye mensup olması nedeniyle Arap müziğine de bilge bir yapıya sahiptir. Bu kültürel zenginlik, onun müziğine farklı bir derinlik katmıştır.

Orhan Akdeniz, sadece şarkıcı kimliğiyle değil, aynı zamanda başarılı bir şarkı sözü yazarı ve besteci olarak da tanınır. Birçok ünlü esere imza atmış, özellikle Türk müziğinin efsanevi isimlerinden Müslüm Gürses’in albümlerine verdiği eserlerle adından söz ettirmiştir. Müslüm Gürses’in “Mutlu Ol Yeter”, “Müzik Ziyafeti”, “Bir Fırtına Kopacak” ve “Müslüm Gürses Klasikleri” gibi önemli albümlerinin müzik yönetmenliğini de üstlenmiştir.

Kendi seslendirdiği ve bestelediği pek çok şarkısıyla da geniş kitlelere ulaşan Orhan Akdeniz’in öne çıkan eserleri arasında “Bu Şehirde Yaşanmaz”, “Taht Kurmuşsun Kalbime”, “Dünyanın Kavgası (Gönül Nikâhı)”, “Gökyüzü”, “Bir Fırtına Kopacak” ve “Ömrüm Seninle Geçsin” gibi şarkılar bulunmaktadır. Bu eserler, onun bestecilik ve güfte yazarlığı gücünü ortaya koymaktadır.

Müziğe olan tutkusunu ve yeteneğini genç yaşlarda keşfeden Akdeniz, Anadolu’nun zengin müzik mirasından beslenerek kendi özgün tarzını oluşturmuştur. Eserlerinde genellikle aşk, ayrılık, özlem, memleket sevgisi ve insanlık halleri gibi evrensel temaları işlemiş, dinleyicilerle derin bir bağ kurmayı başarmıştır.

Uzun yıllara yayılan müzik kariyerinde birçok başarıya imza atan Orhan Akdeniz, Türk müziğindeki saygın yerini korumuş, yeni nesil sanatçılara da ilham kaynağı olmaya devam etmektedir. Sanatçının eserleri, günümüzde de farklı yorumcular tarafından seslendirilmekte ve müzikseverlerin beğenisini kazanmaktadır. Mardin'in kültürel mirasını müziğiyle harmanlayan Orhan Akdeniz, Türkiye'nin önemli müzik değerlerinden biri olarak anılmaktadır.

13-İclal Akkaplan

Mardin'in kültürel zenginliğini sesiyle Anadolu'ya taşıyan değerli Türk Halk Müziği sanatçısı İclal Akkaplan, kökenleri ve müzik kariyeriyle dikkat çeken bir isimdir. Mardinli bir baba ile Sivaslı bir annenin çocuğu olarak Mardin'in Tuhup köyünde dünyaya gelen Akkaplan, yörenin çok dilli yapısı sayesinde yedi yaşına kadar üç farklı dilde konuşarak büyümüştür. Bu erken yaşta edindiği kültürel ve dilsel çeşitlilik, onun müziğine de derinlik katmıştır.

Öğretmen bir ailenin ferdi olan İclal Akkaplan, ailesinin tayiniyle İstanbul'a yerleşmiş ve ilk, orta ve lise öğrenimini İstanbul Bakırköy'de tamamlamıştır. Ardından İstanbul Belediye Konservatuvarı'nda dört yıl boyunca Melahat Pars, Süheyla Altıışdört, Şefik Gürmeriç ve Naime Batanay gibi Türk müziğinin kıdemli isimlerinden dersler alarak müzik eğitimini pekiştirmiştir.

Sanatçı, TRT Ankara Radyosu'nun Türkiye çapında açtığı çok sesli koro sınavını binlerce kişi arasından başarıyla kazanarak mezzo soprano olarak kadroya girmiştir. Ancak kader ağlarını örmüş ve Mehmet Erenler ile Mustafa Özgül'ün kendisini radyoda dinlemesiyle Türk Halk Müziği'ne geçiş yapması teklif edilmiştir. Özel solist sınavını da kazanarak, çok sesli korodan Türk Halk Müziği'ne transfer olmuş ve radyo mikrofonlarında türküleri seslendirmeye başlamıştır.

İclal Akkaplan, repertuvarında Türkiye'nin dört bir yanından türkülerle yer vermekle birlikte, özellikle Azerbaycan ve Kerkük yöresi türkülerini ustaca yorumlamasıyla tanınır ve yurt içi ile yurt dışında büyük sevgi ve saygı kazanmıştır. Başta ABD olmak üzere, Fransa, Kıbrıs, Bahreyn, Suriye, Yugoslavya, Yunanistan, Azerbaycan, Almanya ve Danimarka gibi birçok ülkede konserler vermiş ve televizyon programlarına katılmıştır. Sivas, Yozgat, Azerbaycan ve Kerkük yörelerinden derlemeler yaparak TRT repertuvarına önemli türküler kazandırmıştır.

Birçok sanatçı sınavında jüri üyeliği de yapan İclal Akkaplan, sahne ve gazino tekliflerine rağmen mütevazı bir yaşamı tercih ederek uzun yıllarını TRT Radyo ve Televizyonlarında çalışmaya adanmıştır. "İkinci evim" dediği İstanbul Radyosu'nda geçen meslek hayatı boyunca, Türk Halk Müziği'ne ve Türk kültürüne eşsiz katkılarda bulunmuştur. Sanatçının "Bu Bağda Dolanırsan", "Ah Yarım Elinden", "Bir Tel Çektim Mardin'den (Sabiha Türküsü)" gibi eserleri hala müzikseverler tarafından ilgiyle dinlenmektedir. İclal Akkaplan, Türk Halk Müziği'nin yaşayan efsanelerinden biri olarak, Anadolu'nun zengin sesini gelecek nesillere taşımaya devam etmektedir.

14-Necla Akben: Mardin'den Yükselen Özgün Bir Ses

Mardin'in kadim topraklarından aldığı ilhamı müziğiyle harmanlayarak dinleyicilere sunan Necla Akben, Türk Sanat Müziği'nin güçlü ve özgün yorumcularından biridir. Sanatçı, doğup büyüdüğü Mardin'in kültürel çeşitliliğini, çok sesliliğini ve derinliğini eserlerine yansıtarak, dinleyicilere hem yerel bir tat hem de evrensel duygular sunan nadir yeteneklerdendir.

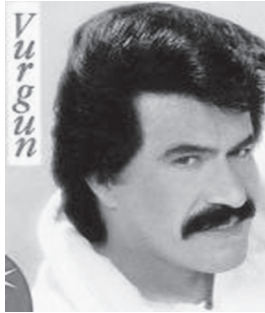
Mardinli bir sanatçı olarak Akben, genç yaşlardan itibaren müziğe olan tutkusunu keşfetmiş ve geleneksel Türk Sanat Müziği'nin inceliklerini öğrenmek için yoğun bir çaba sarf etmiştir. Yöresel ezgilerle harmanladığı kendine has yorumu, onu kısa sürede müzik camiasında farklı bir yere konumlandırmıştır. Sadece sesinin güzelliğiyle değil, aynı zamanda eserlerine kattığı ruh ve hisle de dikkat çekmektedir.

Necla Akben'in kariyerindeki önemli dönüm noktalarından biri, Türk Sanat Müziği'nin seçkin repertuvarına kattığı eserler ve sahne performanslarıdır. Sahnedeki duruşu, güçlü yorumu ve dinleyiciyle kurduğu samimi bağ, onu unutulmaz kılan özellikler arasındadır. Genellikle klasik Türk Sanat Müziği formlarında icra ettiği eserlerin yanı sıra, zaman zaman modernize edilmiş veya kendi yorumuyla zenginleştirdiği parçalarla da dinleyicilerinin karşısına çıkmaktadır. Bu çok yönlülük, onun sanatçı kimliğini daha da pekiştirmektedir.

Akben, müzikal birikimini albümlerine ve sahne performanslarına yansıtarak Türk Sanat Müziği'nin genç kuşaklar tarafından da sevilmesine katkı sağlamıştır. Onun eserleri, hem geleneksel müziğe sadık kalanlar hem de yeni sesler arayanlar için cazip bir sentez sunar. Mardin'in mistik atmosferi ve Akdeniz'in sıcak rüzgârları gibi unsurların, onun müzikal anlatımında hissedildiği söylenebilir.

Günümüzde de aktif olarak müzik yaşamına devam eden Necla Akben, Mardin'in yetiştirdiği kıymetli sanatçılardan biri olarak müziğe olan katkılarıyla anılmaya devam etmektedir. Onun sesi, Mardin'in kültürel köprülerini müzikle daha da sağlamlaştıran, geçmişten günümüze uzanan zengin bir mirasın temsilcisidir.

15-Metin Milli: Mardin'den Yükselen Efsanevi Bir Ses

Mardin'in yetiştirdiği, Türk Sanat Müziği'nin ve gazino dünyasının unutulmaz isimlerinden **Metin Milli**, sesiyle ve sahne performansı ile geniş kitlelerin gönlünde taht kurmuş bir sanatçıdır. 1943 yılında Mardin'de dünyaya gelen Milli, müziğe olan tutkusunu genç yaşlarda keşfetmiş ve Ankara'da başladığı müzik kariyerini İstanbul'da zirveye taşımıştır.

Metin Milli'nin müzikal yolculuğu, 1960'lı yılların sonunda, Türk Sanat Müziği'nin altın çağında şekillenmiştir. Özellikle dönemin popüler gazinolarında sahne alarak adını duyurmuş, kendine özgü yorumu ve sahne hâkimiyetiyle kısa sürede dikkat çekmiştir. Klasik Türk Sanat Müziği eserlerini icra ederken, popüler şarkıları da kendi tarzıyla yorumlaması, onun geniş bir hayran kitlesi edinmesini sağlamıştır.

Sanatçının kariyerinde önemli bir yer tutan, aynı zamanda onunla özdeşleşen eserlerden biri **“Vurgun”** adlı şarkıdır. Bu şarkı, Metin Milli'nin güçlü vokali ve duygusal yorumuyla dinleyicilerin hafızasına kazınmış, Türk müziğinin klasikleri arasına girmiştir. Ayrıca, **“Sevil Neşe Dol”**, **“Çiçekler Açsın”** ve **“Dertli Kaval”** gibi birçok eserle de hafızalarda yer etmiştir.

Metin Milli, sadece şarkıcılığıyla değil, aynı zamanda karizmatik sahne duruşu ve beyefendi kişiliğiyle de tanınmıştır. Gazino sahnelerinin aranan yüzü olmuş, plaklarıyla ve kasetleriyle de büyük satış rakamlarına ulaşmıştır. O dönemde, Türk Sanat Müziği denildiğinde akla gelen ilk isimlerden biri olmayı başarmıştır.

Mardin'in kültürel zenginliğini taşıyan bir sanatçı olarak Metin Milli, müziğiyle memleketinin adını da duyurmuştur. Yaşamı boyunca birçok başarıya imza atan ve Türk müziğine değerli eserler kazandıran Metin Milli, 2021 yılında aramızdan ayrılmıştır. Ancak geride bıraktığı güçlü sesi ve unutulmaz şarkılarıyla Türk müziği tarihindeki yerini daima koruyacaktır. O, Mardin'den yükselen ve tüm Türkiye'ye ulaşan efsanevi bir sestir.

16-Ömer Önder: Mardin'in Derin Sesinden “Şevko”

Mardin'in kadim topraklarından aldığı ilhamı sesiyle harmanlayarak dinleyicilere sunan önemli sanatçılardan biri de **Ömer Önder**'dir. Özellikle kendine has yorumu ve yöresel ezgilere kattığı derinlik ile tanınan Önder, Mardin

ve çevresinin kültürel zenginliğini müziğiyle yaşatan bir değerdir. Onun repertuvarında, bölgenin çok dilli ve çok kültürlü yapısını yansıtan eserler önemli bir yer tutar.

Ömer Önder'in müzikal kariyerinde öne çıkan ve geniş kitlelerce tanınmasını sağlayan en önemli eserlerden biri de “Şevko” adlı türküsüdür. Bu türkü, sadece bir şarkı olmanın ötesinde, Mardin ve Güneydoğu Anadolu'nun sosyal ve kültürel dokusundan izler taşıyan, hüznü ve etkileyici bir hikâyeyi anlatır. “Şevko”, genellikle bir dönemin toplumsal olaylarına, aşklarına, acılarına veya göç hikâyelerine gönderme yapan, anonimleşmiş ancak güçlü bir anlatıma sahip bir eserdir.

Ömer Önder'in “Şevko” yorumu, türkünün o derin acısını, özlemini ve bazen de isyanını dinleyicisine birebir hissettirir. Sanatçının güçlü ve nağmeli sesi, eserin ruhuna tam anlamıyla nüfuz eder ve dinleyeni şarkının anlattığı dünyaya çeker. Bu eser, sadece Mardin'de değil, tüm Türkiye'de ve hatta Ortadoğu'da da bilinen ve sevilen türküler arasında yer almıştır. “Şevko” türküsü, bazen bir ağıt, bazen bir isyan, bazen de bir ayrılık türküsü olarak farklı sürümü farklı yörelerde karşımıza çıksa da, Ömer Önder'in yorumu bu türkünün en bilinen ve en etkileyici icralarından biri olarak kabul edilir.

Ömer Önder, “Şevko” gibi eserlerle Mardin'in ve bölgenin müzikal kimliğini zenginleştirmekte, kuşaklar boyunca aktarılan bu değerli mirasın günümüze ulaşmasını sağlamaktadır. Onun sesi, Mardin'in taş evlerinden yankılanan, dillerden düşmeyen türkülerin ve hikâyelerin yaşayan bir temsilidir.

17-Ömer Faruk Gültaşlı: Mardin'den Yükselen Çok Yönlü Bir şahsiyet

Mardin'in 1957 doğumlu değerli evladı **Ömer Faruk Gültaşlı**, bilim ve sanatın kesişim noktasında duran, çok yönlü ve ilham verici bir figürdür. Profesyonel hayatında bir **jeoloji mühendisi** olarak toprağın ve zamanın katmanlarını incelerken, müziğe olan sarsılmaz tutkusunu her zaman canlı tutmuş ve bu iki farklı disiplini kendi özgün senteziyle harmanlamayı başarmıştır.

Gültaşlı'nın müzikal kimliği, Türk Sanat Müziği'nin zenginliğinden ve yöresel ezgilerin derinliğinden beslenir. Sadece bir besteci ve icracı olmakla kalmamış, aynı zamanda televizyon programlarıyla da geniş kitlelere ulaşmıştır. Özellikle **TRT'deki “Dem Bu Dem” programı** ile tanınan Gültaşlı, bu platformda müzikal bilgisini ve yorum gücünü sergileme fırsatı bulmuştur. Program, onun müziğe olan hâkimiyetini ve seyirciyle kurduğu sıcak bağı gözler önüne sermiştir.

Sanatçının müzik dünyasına bir diğer önemli katkısı ise derleme çalışmalarıdır. Türk Halk Müziği'nin kıdemli isimlerinden **İzzet Altınmeşe ile birlikte “Memo” adlı türküyü derlemesi**, kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılması adına büyük bir değer taşır. Bu tür derlemeler, anonimleşmiş veya kaybolmaya yüz tutmuş eserlerin yeniden gün yüzüne çıkarılmasına ve TRT repertuvarına kazandırılmasına olanak sağlamıştır.

Ömer Faruk Gültaşlı'nın müziği, jeolojik birikiminden aldığı ilhamla, tıpkı yeryüzünün katmanları gibi derin ve çok yönlüdür. Eserlerinde genellikle aşk, özlem, doğa ve memleket sevgisi gibi evrensel temaları işlerken, Mardin'in mistik atmosferi, tarihsel derinliği ve Mezopotamya'nın binlerce yıllık kültürel birikimi onun bestelerine eşsiz bir ilham kaynağı olmuştur. Geleneksel müzik formlarını korurken, kendi özgün yorumunu ve duyarlılığını da katmaktan çekinmemiştir.

Hem bilimsel kariyerindeki başarısı hem de müzik alanındaki değerli eserleri ve derlemeleriyle Ömer Faruk Gültaşlı, Mardin'in yetiştirdiği, bilimi sanatla birleştiren ve Türk müziğine kalıcı izler bırakan önemli bir şahsiyettir. Onun hayatı ve eserleri, tutkunun ve yeteneğin farklı disiplinlerde nasıl birleşebileceğinin güzel bir örneğini sunmaktadır.

18-Mahmut Mardini: Mardin'in Derin Duygulu Sesi

Mardin'in tarih kokan sokaklarından yükselen, şehrin çok kültürlü ve mistik atmosferini sesine taşıyan önemli sanatçılardan biri de **Mahmut Mardini**'dir. Özellikle yöresel ezgileri ve Arapça ağırlıklı şarkılarıyla tanınan Mahmut Mardini, bölgenin müzikal kimliğini günümüze taşıyan değerli bir temsilcidir. Onun sesi, Mardin'in taş evlerinden yankılanan eski hikâyeleri, aşkları ve hüznüleri fısıldar gibidir.

Mahmut Mardini'nin müzikal yolculuğu, Mardin'in zengin kültürel yapısı içinde şekillenmiştir. Çocukluk yıllarından itibaren bölgenin geleneksel müziklerini, makamlarını ve ritimlerini özümseyerek büyümüştür. Özellikle Arapça şarkılara olan hâkimiyeti ve bu eserlere kattığı duygusal derinlik, onu diğer sanatçılardan ayıran en belirgin özelliklerinden biridir. Onun yorumuyla Arapça şarkılar, sadece bir melodi olmaktan çıkıp, dinleyicinin ruhuna işleyen bir duygu seline dönüşür.

Sanatçının repertuvarında, Mardin ve çevresine ait anonim türkülerin yanı sıra, kendi yorumuyla hayat verdiği pek çok eser bulunmaktadır. Geleneksel çalğılarla zenginleşen müziği, dinleyicisine hem otantik bir deneyim sunar hem de modern dokunuşlarla geniş bir kitleye ulaşır. Mahmut Mardini, sahne performanslarında da dinleyiciyle kurduğu sıcak ve samimi bağ ile tanınır. Onun sahnedeki varlığı, Mardin'in misafirperverliğini ve samimiyetini yansıtır.

Mahmut Mardini, özellikle düğünler, özel kutlamalar ve yöresel etkinliklerin aranan sesi olmuştur. Bölgelerinde yaşayan insanlar için Mahmut Mardini'nin müziği, bir eğlence aracı olmanın ötesinde, kültürel kimliklerinin ve aidiyetlerinin bir parçasıdır. O, sadece bir ses sanatçısı değil, aynı zamanda Mardin'in sesli hafızasının önemli bir taşıyıcısıdır.

Bugün de müziğe olan tutkusunu sürdüren Mahmut Mardini, Mardin'in ve bölgenin müzik mirasının korunması ve gelecek nesillere aktarılması adına önemli bir rol oynamaktadır. Onun sesi, Mardin'in kadim ruhunu, sıcaklığını ve müziğe olan derin sevgisini yansıtmaya devam etmektedir.

19-Orhan Şahkulubey: Mardin'den Libya'ya Uzanan Bir Ses ve Elçi

Mardin'in kültürel derinliğini ve müzikal zenginliğini uluslararası arenalara taşıyan ender sanatçılardan biri olan **Orhan Şahkulubey**, sadece sesiyle değil, aynı zamanda diplomatik sayılabilecek önemli temaslarıyla da adından söz ettirmiştir. Mardin'den aldığı ilhamı geniş kitlelerle paylaşan Şahkulubey, özellikle televizyon kanallarının sıkça konuk ettiği, ülkesini yurt dışında başarıyla temsil etmiş bir sanatçıdır.

Orhan Şahkulubey'in müzikal yolculuğu, Mardin'in çok dilli ve çok kültürlü atmosferinde başlamıştır. Yöresel ezgilere olan hâkimiyeti, güçlü sesi ve farklı müzik türlerini harmanlayabilme yeteneği, onu kısa sürede dikkat çeken bir isim haline getirmiştir. Sadece Türk Halk Müziği ve Türk Sanat Müziği eserlerini değil, Arapça şarkıları da ustalıkla yorumlayarak geniş bir hayran kitlesi edinmiştir.

Şahkulubey'in kariyerindeki en dikkat çekici detaylardan biri, **ülkemizi Libya'da temsil etmesi** ve bu vesileyle dönemin Libya lideri **Muammer Kaddafi ile tanışmasıdır**. Bu olay, onun sadece bir sanatçı kimliğinin ötesinde, kültürel bir elçi olarak da önemli bir rol üstlendiğini göstermektedir. Bu tür uluslararası temaslar, müziğin evrensel dilini kullanarak farklı kültürler arasında köprüler kurma potansiyelini bir kez daha ortaya koymuştur. Kaddafi gibi önemli bir figürle tanışması, Şahkulubey'in sanatsal ve kişisel itibarını pekiştirmiş, kariyerine eşsiz bir anı katmıştır.

Televizyon kanallarının sıkça konuk ettiği bir isim olması, Orhan Şahkulubey’in popülaritesini ve halk nezdindeki yerini pekiştirmiştir. Sahne performansları, yorum gücü ve dinleyiciyle kurduğu sıcak bağ, onu ekranlarda aranan bir sanatçı haline getirmiştir. Eserlerinde genellikle aşk, özlem, memleket sevgisi ve toplumsal temaları işleyen Şahkulubey, Mardin’in ruhunu ve duygusunu müziğiyle tüm Türkiye’ye taşımıştır.

20-Hasan Çulha: Mardin Düğünlerinin Vazgeçilmezi ve Derlemeci Bir Ses

Mardin’in eşsiz kültürel dokusunun ve coşkulu düğün geleneklerinin adeta yaşayan bir parçası olan **Hasan Çulha**, yörenin en sevilen ve saygı duyulan mahalli sanatçılarından biridir. Sadece bir icracı olarak değil, aynı zamanda bölgenin kaybolmaya yüz tutmuş ezgilerini gün yüzüne çıkaran önemli bir **derlemeci** olarak da Mardin’in müzik belleğinde özel bir yere sahiptir. Onun sesi, şehrin taş evlerinden yankılanan şen kahkahaların ve duygusal anların taşıyıcısıdır.

Hasan Çulha’nın müzikal serüveni, Mardin’in çok dilli ve çok kültürlü atmosferinde, geleneksel düğünlerin ve kutlamaların içinde şekillenmiştir. Yöresel müziğin nabzını tutan, makamlara ve ritimlere hâkimiyetiyle bilinen Çulha, özellikle düğünlerde sahne alarak adını duyurmuştur. Enerjisi, sahne hâkimiyeti ve dinleyiciyle kurduğu samimi bağ, onu Mardin düğünlerinin “**gözdesi**” haline getirmiştir. Onun sahne aldığı her düğün, coşkunun ve neşenin doruğa ulaştığı, unutulmaz anlara dönüşmüştür.

Çulha'nın sanatsal kimliğinin önemli bir yönü de **derlemeciliğidir**. Mardin ve çevresinde nesilden nesile aktarılan, ancak kayıt altına alınmamış veya unutulmaya yüz tutmuş birçok türküyü, ağıtı ve oyun havasını titizlikle araştırmış, derlemiş ve kendi yorumuyla yeniden hayat vermiştir. Bu derleme çalışmaları, bölgenin zengin müzik mirasının korunmasına ve gelecek nesillere aktarılmasına paha biçilmez bir katkı sağlamıştır. Onun derlemeleri sayesinde, Mardin'in kültürel hafızası güçlenmiş, yöresel ezgiler ulusal çapta daha fazla tanınma fırsatı bulmuştur.

Hasan Çulha, sadece bir şarkıcı olmanın ötesinde, Mardin'in kültürel kimliğinin ve toplumsal yaşamının önemli bir figürüdür. Müziğiyle insanları bir araya getiren, sevinçleri ve hüznüleri paylaşımlarına aracılık eden Çulha, Mardin'in düğünlerine kattığı coşkuyla, yörenin sosyal yaşamının vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Onun müziği, Mardin'in yaşayan, nefes alan kültürünün en güzel ifadelerinden biridir.

21-Şeyhmus Alpaslan ve Grup Özgün: Mardin Düğünlerinin Ritmik Kalbi

Mardin'in 1966 doğumlu değerli müzisyeni **Şeyhmus Alpaslan**, şehrin zengin kültürel dokusunu ve müzikal coşkusunu sahneler taşıyan önemli isimlerden biridir. Kurucusu ve lideri olduğu **Grup Özgün** ile birlikte, Mardin ve çevresindeki düğünlerin, nişanların ve özel kutlamaların vazgeçilmez adresi haline gelmişlerdir. Şeyhmus Alpaslan'ın enerjisi, Grup Özgün'ün ahengi ve yöresel ezgilere kattıkları modern yorum, onları bölgenin en çok aranan müzik gruplarından biri yapmıştır.

Şeyhmus Alpaslan'ın müzikal yolculuğu, Mardin'in çok dilli ve çok kültürlü atmosferinde, geleneksel düğünlerin ve yöresel müziklerin içinde şekillenmiştir. Genç yaşlardan itibaren müziğe olan yeteneğini geliştirmiş, çalgı aletlerine olan hâkimiyeti ve güçlü sesiyle dikkat çekmiştir. Kurduğu Grup Özgün, adından da anlaşılacağı üzere, geleneksel Mardin ezgilerini modern bir sound ile birleştirerek özgün bir tarz yaratmıştır. Grubun repertuvarında, yöresel Kürtçe, Arapça ve Türkçe şarkılar ağırlıklı olmakla birlikte, popüler şarkılara da yer vererek geniş bir kitleye hitap etmişlerdir.

Grup Özgün'ün en belirgin özelliklerinden biri, sahne performanslarındaki enerjileri ve dinleyiciyi coşturan atmosferleridir. Özellikle Mardin düğünlerinin uzun soluklu ve ritmik yapısına tam uyum sağlayarak, saatler süren eğlencelerde tempoyu hiç düşürmeden izleyiciyi eğlendirmeyi başarmışlardır. Şeyhmus Alpaslan'ın solist olarak öne çıkan performansı, grubun diğer üyelerinin çalgı aleti ustalığıyla birleşerek, her düğünü unutulmaz bir şölene dönüştürmüştür. Grubun kullandığı geleneksel ve modern çalgı aletleri harmanı, onların sesine özgün bir zenginlik katmıştır.

Şeyhmus Alpaslan ve Grup Özgün, sadece müzik yapmakla kalmayıp, aynı zamanda Mardin'in kültürel kimliğinin ve toplumsal yaşamının önemli birer parçası haline gelmişlerdir. Düğünler aracılığıyla aileleri, toplulukları bir araya getiren, sevinçleri ve mutlulukları paylaşmalarına aracılık eden bu grup, Mardin'in yaşayan, nefes alan kültürünün en canlı temsilcilerinden biridir. Onlar, Mardin düğünlerinin ritmik kalbi ve coşku kaynağı olmaya devam etmektedir.

22-Semir Ortaç: Mardin Eğlence Sektörünün Aranan Sesi ve Folklorunun Koruyucusu

Mardin'in 1968 doğumlu usta sanatçısı **Semir Ortaç**, şehrin renkli eğlence hayatının vazgeçilmez isimlerinden biri olmasının yanı sıra, Mardin müziğini ve folklorunu koruma ve yaşatma misyonunu üstlenmiş önemli bir kültür elçisidir. Sahnedeki enerjisi, yöresel ezgilere olan derin hâkimiyeti ve Mardin müziğinin en iyi icracılarından biri olarak kabul görmesiyle tanınan Ortaç, adeta Mardin'in kültürel hafızasının canlı bir taşıyıcısıdır.

Semir Ortaç'ın müzikal yolculuğu, Mardin'in çok dilli, çok kültürlü ve katmanlı yapısı içinde şekillenmiştir. Arapça, Kürtçe ve Türkçe şarkıları ustalıklı yorumlayabilen nadir sanatçılardan biri olan Ortaç, düğünlerin, nişanların, özel kutlamaların ve her türlü eğlencenin aranan ismi olmuştur. Onun sahnedeki varlığı, dinleyiciyi coşturan, duygusal anlar yaşatan ve Mardin'e özgü şenliği doyasıya hissettiren bir atmosfer yaratır. Güçlü sesi ve sahne hâkimiyetiyle, dinleyicileri müziğin büyüdü dünyasına kolayca çeker.

Ortaç'ın sanatçı kimliğinin ötesinde, Mardin kültürüne olan bağlılığı, onu **Mardin Müziğini ve Folklorunu Koruma ve Yaşatma Derneği'nin kurucusu** yapmıştır. Bu dernek çatısı altında, Mardin'in kaybolmaya yüz tutmuş veya henüz yeterince tanınmayan müziklerini, danslarını ve diğer folklorik unsurlarını araştırmak, derlemek ve gelecek nesillere aktarmak için büyük çaba sarf etmektedir. Bu çalışmalarıyla, sadece bir icracı olmakla kalmayıp, aynı zamanda Mardin'in kültürel mirasının bir koruyucusu ve aktarıcısı rolünü de üstlenmiştir.

“Mardin müziğini en iyi icra eden müzisyen” olarak kabul edilmesi, Semir Ortaç'ın sanatsal yeteneğinin ve yöresel müziğe olan derin bağlılığının bir göstergesidir. Geleneksel makamları, ritimleri ve yöresel ağızları doğru bir şekilde kullanarak, dinleyicilere otantik bir Mardin müziği deneyimi sunar. Onun yorumuyla Mardin şarkıları, sadece birer melodi değil, aynı zamanda şehrin ruhunu, tarihini ve insanların duygularını anlatan canlı hikâyelere dönüşür.

Semir Ortaç, Mardin'in eğlence hayatına kattığı renk ve folklorik mirası koruma çabalarıyla, şehrin kültürel kimliğinin önemli bir taşıyıcısı olmaya devam etmektedir. O, Mardin'in sesini ve ruhunu, hem sahneden hem de dernek çalışmalarıyla yaşatan gerçek bir kültür kahramanıdır

23-Seda Tüfekçioğlu ve Marev Musiki Korosu: Mardin'in Dört Dilli Müzik Elçisi

Mardin'in 1976 doğumlu gururu **Seda Tüfekçioğlu**, sadece yetenekli bir müzisyen ve kanun icracısı değil, aynı zamanda şehrin kültürel zenginliğini müziğin evrensel diliyle buluşturan vizyoner bir liderdir. Kurucusu olduğu **Marev (Mardin Eğitim Vakfı) Musiki Korosu** ile Mardin'in çok kültürlü kimliğini müzikal bir şölene dönüştürerek, farklı inanç ve kültürler arasında bir köprü vazifesi görmektedir.

Seda Tüfekçioğlu'nun müzikal yolculuğu, Mardin'in kadim topraklarında aldığı ilhamla şekillenmiştir. Kanun gibi Türk Müziği'nin temel çalgı aletlerinin birine olan hâkimiyeti, ona bu alanda derin bir saygınlık kazandırmıştır. Ancak Tüfekçioğlu'nun en büyük başarısı, müziği birleştirici bir güç olarak kullanma uzak görüşlülüğü. Bu uzak görüşle kurduğu Marev Musiki Korosu, sadece müzik icra eden bir topluluk olmanın çok ötesine geçmiştir.

Marev Musiki Korosu'nun en dikkat çekici özelliği, repertuarında **Türkçe, Arapça, Süryanice ve Kürtçe** olmak üzere dört farklı dilde şarkılara yer vermesidir. Bu dillerin her birinde aynı ustalık ve duyguyla şarkı söyleyebilen koro, Mardin'in tarih boyunca farklı inanç ve etnik kökenlere ev sahipliği yapmış olmasının canlı bir yansımasıdır. Koronun bu **farklı kültür ve inanç ayrımı yapmayan yapısı**, müziği gerçek bir “müzik elçisi” haline getirmiştir.

Seda Tüfekçioğlu liderliğindeki Marev Musiki Korosu, sahne aldıkları her yerde sadece müzik ziyafeti sunmakla kalmaz, aynı zamanda Mardin'in hoşgörü ve bir arada yaşama kültürünü de temsil eder. Onların müziği, farklı dillerin ve melodilerin birleştiği uyumlu bir koro sesiyle, ayrılıkları değil, ortak değerleri ve insanlığı yücelten bir mesaj taşır. Bu sayede, dinleyicilere Mardin'in sadece coğrafi bir yer değil, aynı zamanda zengin bir kültürel mirasın ve kardeşliğin sembolü olduğunu hissettirirler.

Seda Tüfekçioğlu ve Marev Musiki Korosu, Mardin'in kültürel tanıtımına ve insanlar arası diyaloglara sağladıkları katkılarla, şehrin gurur kaynağı olmaya devam etmektedir. Onlar, müziğin evrensel dilini kullanarak, farklılıkların bir zenginlik olduğunu ve hoşgörünün en güzel melodilerle ifade edilebileceğini gösteren yaşayan bir örnektir.

24-Berdan Mardini: Mardin'den Yükselen Popüler Ses

Mardin'in kültürel zenginliğini modernize edilmiş ezgilerle sahneye taşıyan, Türkiye'nin tanınmış popüler müzik sanatçılarından **Berdan Mardini** (gerçek adıyla **Engin Karademir**), 1978 yılında bu kadim şehirde dünyaya gelmiştir. Kendine özgü tarzı, güçlü sesi ve sahne enerjisiyle geniş bir hayran kitlesi edinen Mardini, özellikle 2000'li yılların başından itibaren Türk müzik piyasasında önemli bir yer edinmiştir.

Berdan Mardini'nin müzikal yolculuğu, Mardin'in çok kültürlü ve çok sesli atmosferinde başlamıştır. Kürtçe, Arapça ve Türkçe şarkıları harmanlayarak kendine has bir repertuvar oluşturan sanatçı, yöresel ezgileri pop ve arabesk sound'larla birleştirerek dikkat çekmiştir. Bu sentez, hem geleneksel müziğe aşına olanları hem de daha modern tınılar arayan dinleyicileri kendisine çekmiştir.

Mardini'nin kariyerindeki dönüm noktalarından biri, çıkardığı albümlerle yakaladığı başarı ve hit parçalarıdır. **“Sende Kaldı”**, **“Çek Tetiği”**, **“Kurşun Adres Sormaz Ki”** ve **“Aman Aman”** gibi şarkıları, onun sesiyle özdeşleşmiş ve müzik listelerinde üst sıralara tırmanmıştır. Bu şarkılar, Berdan Mardini'nin duygusal yorum gücünü ve dinleyiciyle kurduğu derin bağı gözler önüne sermiştir. Sahnede sergilediği performanslar, dinamik duruşu ve seyirciyle olan etkileşimi, onu konserlerin ve televizyon programlarının aranan yüzü yapmıştır.

Sadece müzikal yetenekleriyle değil, aynı zamanda kişisel yaşamıyla da zaman zaman magazin gündemine gelen Berdan Mardini, Mardin'in kültürel elçilerinden biri olarak da görülebilir. Memleketine olan bağlılığını sıkça dile getiren sanatçı, Mardin'in tanıtımına dolaylı yoldan katkıda bulunmuştur.

Berdan Mardini, Türk pop ve fantezi müziğine kendine özgü bir renk katmış, Mardin'den çıkan önemli seslerden biri olarak kariyerine devam etmektedir. Onun müziği, Mardin'in ruhunu modern zamanlara taşıyan, hem hüznü hem de coşkulu melodilerin birleşimidir.

25-Pervin Çakar: Mardin'den Dünya Sahnelerine Yükselen Opera Sanatçısı

Mardin'in 1981 doğumlu gururu **Pervin Çakar**, kadim şehrin kültürel zenginliğini Batı'nın en prestijli sahne sanatlarından biri olan operayla buluşturan, uluslararası alanda tanınmış bir sopranodur. Mardin'in çok dilli ve çok kültürlü atmosferinde büyüyen Çakar, sesindeki eşsiz tını ve müziğe olan tutkusuyla kısa sürede dikkatleri üzerine çekmiş, adını dünya opera sahnelerine yazdırmıştır.

Çakar'ın müzikal yolculuğu, opera sanatına olan derin ilgisiyle başlamıştır. Lisans ve yüksek lisans eğitimlerini Türkiye ve İtalya'da tamamlayarak opera tekniğini en ince ayrıntısına kadar öğrenmiştir. Özellikle İtalya'da aldığı eğitimler, onun sesini ve yorum gücünü uluslararası standartlara taşımıştır. Pervin Çakar, sahnedeki etkileyici varlığı, güçlü koloratur soprano tekniği ve derin duygusal yorumuyla eleştirmenlerden ve seyircilerden tam not almıştır.

Kariyeri boyunca birçok önemli opera eserinde başrol üstlenen Çakar, **Verdi**, **Puccini**, **Mozart** gibi büyük bestecilerin eserlerindeki karakterlere başarıyla hayat vermiştir. Sahne aldığı uluslararası operalar ve festivaller arasında İtalya'nın prestijli sahneleri, Almanya, Fransa, Avusturya ve daha birçok ülkenin önemli sanat merkezleri bulunmaktadır. Pervin Çakar, bu sahnelerde sergilediği performanslarla Türkiye'nin adını gururla temsil etmiş, opera sanatına olan katkılarıyla Mardin'den yükselen bir yıldız olmuştur.

Sanatçının repertuvarındaki genişlik ve farklı karakterleri başarıyla canlandırma yeteneği, onu opera dünyasında aranan bir isim yapmıştır. Sadece operadaki başarılarıyla kalmayıp, verdiği resitaller ve konserlerle de geniş kitlelere ulaşmıştır. Pervin Çakar, Mardin'in kültürel çeşitliliğinden aldığı ilhamı, operanın evrensel diliyle birleştirerek, farklı kültürler arasında bir köprü vazifesi görmektedir.

Pervin Çakar, Mardin'in yetiştirdiği ve dünya çapında başarıya ulaşmış ender sanatçılardan biri olarak, hemşehrilerine ve genç müzisyen adaylarına ilham vermeye devam etmektedir. Onun hikâyesi, azim, yetenek ve kültürel mirasın evrensel sanata nasıl dönüştürülebileceğinin canlı bir örneğidir.

26-Edip Gürdal: Mardin'in Saatçisi ve Ud ve Cümbüşün Ustası

Kenan Gürdal, Dr. M. Talat Şimdi, Yunus Kalaycıoğlu, Edip Gürdal

Mardin'in tarihle iç içe geçmiş çarşılarında hem zanaatkarlığı hem de müziği bir araya getiren ender şahsiyetlerden biri olan **Edip Gürdal**, saatçilik mesleğiyle geçimini sağlarken, gönlünü **ud ve cümbüş** adlı geleneksel çalgılara adanmış, Mardin'in kültürel zenginliğinin bir temsilcisidir. Onun hikâyesi, bir şehrin el sanatları ve müzik mirasının nasıl iç içe geçtiğinin güzel bir örneğidir.

Edip Gürdal, Mardin'in köklü saatçi esnafı arasında yer alır. Hassas el işçiliği, sabır ve detaycılık gerektiren bu meslek, onun karakterine ve sanatına da yansımıştır. Saatlerin tik takları arasında geçen yaşamı, müziğin ritimleriyle daha da anlam kazanmıştır. Saat tamir ederken gösterdiği özen ve ustalık, cümbüşünden çıkan notalarda da kendini göstermiştir.

Gürdal'ı Mardin'in kültürel figürlerinden biri yapan ise **ud ve cümbüş** adlı sazlar olan ustalığıdır. Osmanlı döneminden günümüze uzanan bu çok yönlü çalgıları, yöresel ezgilerle harmanlayarak icra eden Edip Gürdal, Mardin'in düşünlerinde, toplantılarında ve özel sohbetlerinde aranan bir sanatçı olmuştur. Cümbüşün ve Udun kendine özgü tınısını Mardin'in Arapça, Süryanice, Kürtçe ve Türkçe ezgileriyle birleştirerek dinleyicilere eşsiz bir müzik ziyafeti sunmuştur. Onun icra ettiği cümbüş ve ud sadece bir müzik aleti olmaktan öte, Mardin'in neşesini, hüznünü ve kültürel dokusunu yansıtan canlı bir sestir.

Geleneksel Mardin müziğinin yaşatılmasında ve yeni nesillere aktarılmasında önemli bir rol oynayan Edip Gürdal, adeta bir “usta-çırak” geleneğiyle bu mirası sürdürmüştür. Sahne aldığı veya katıldığı etkinliklerde, Mardin’in müzik ve folklorunu tanıtarak şehrin kültürel elçiliğini de üstlenmiştir.

27- Ümit Utku: Mardin’den Beyaz Perdeye Uzanan Bir Sanatçı

“Mardin: Hoşgörünün Kalbi, Renklerin ve Lezzetlerin Şehri” adlı kitabınız için, Türk sinemasına damgasını vurmuş çok yönlü sanatçı ve iş insanı **Ümit Utku** hakkında düzenlenmiş metin aşağıdadır:

Mardin, yetiştirdiği değerlerle yalnızca kadim bir şehir olmanın ötesinde, sanatın ve kültürün farklı alanlarına yön veren isimleri de bağrından çıkarmıştır. Türk sinemasının önemli mihenk taşlarından biri olan **Ümit Utku** da bu isimlerden biridir. Yönetmen, senarist ve yapımcı kimlikleriyle beyaz perdede iz bırakan Utku, aynı zamanda aktif bir sivil toplum gönüllüsü olarak da tanınır.

Hayatı ve Sanata Adımı

Ümit Utku, 5 Ocak 1929’da Mardin’de doğdu. Askeri bir eğitimle **Kara Harp Okulu’ndan** mezun olmasına rağmen, tank yüzbaşısı rütbesindeyken ordudan ayrılarak sanat tutkusunun peşinden gitmeye karar verdi. Bu radikal değişiklik, onun sinemaya olan derin bağlılığının bir göstergesiydi.

Sinema Kariyeri: Çeşitlilik ve Üretkenlik

Sinema dünyasına ilk olarak senaryo yazarı olarak adım atan Utku, yazdığı birçok eserin filme çekilmesini sağladı. 1958 yılında kendi yapım şirketi olan **Kervan Film'i** kurarak hem yapımcılığa hem de yönetmenliğe başladı.

Ümit Utku, kariyeri boyunca Türk sinemasına sayısız eser kazandırdı. **37 filmin yönetmenliğini, 61 filmin yapımcılığını** üstlendi ve **6 senaryoyu** beyaz perdeye taşıdı. Yönettiği önemli filmler arasında “Yaban Gülü”, “Şen Ola Düğün Şen Ola”, “İffet”, “Koçero”, “Afacan Küçük Serseri” ve “Pir Sultan Abdal” gibi unutulmaz yapımlar yer alıyor.

Kurumsal Katkıları ve Mirası

Sinema alanındaki yoğun üretimine ek olarak, mesleki kuruluşlarda da aktif görevler üstlenen Utku, **Türk Film Prodüktörleri Derneği** ve **Film-San Vakfı'nda** başkanlık yaparak sektörün gelişimine ve hakların korunmasına büyük katkı sağladı. Ayrıca bir dönem **Kıbrıs Türk Hava Yolları Yönetim Kurulu Başkanlığı** görevinde de bulundu.

Ümit Utku, Yargıtay eski Başkanı **Müfit Utku'nun ağabeyiydi**. Çocukları Menderes Utku ve Nilgün Utku da babaları gibi sinema sektöründe yer aldı. Özellikle Menderes Utku, çocuk yaşta babasının yönettiği filmlerle oyunculuğa başlamıştır.

Ümit Utku, 14 Ekim 2016'da 87 yaşında İstanbul'da hayatını kaybetti. Türk sinemasına bıraktığı zengin ve çok yönlü mirasla her zaman saygıyla anılacak önemli bir değerdir. Mardin'in sanatsal ruhunun, beyaz perdede nasıl yankı bulduğunun en güzel örneklerinden biridir.

V- Çocuk Oyunları

Çocuklar zamanlarının önemli bir kısmını oyunla geçirirler. Doğumdan itibaren başlayan oyun ihtiyacı, çocuğun büyümesiyle birlikte evrilerek devam eder. Oyun, öğrenme, yaratıcılık, deneyim kazanma, iletişim kurma ve yetişkinliğe hazırlanma gibi birçok işlevi olan bir araçtır. Oyun aracılığıyla çocuklar birçok şeyi kendi kendilerine deneyimleyerek öğrenirler. Aynı zamanda bir neşe kaynağıdır, yaratıcılığı geliştirir, başarıyı tanıma fırsatı sunar ve çocuğu sosyal hayata hazırlar (Şimşek, 2004: 169).

Yöresi ve isimleri farklı olsa da çocuk oyunlarının temel işlevleri aynıdır: çocuklara keyifli zaman geçirtmek ve onların sosyalleşmelerine yardımcı olmaktır.

Aşağıda **Mardin ve çevresine ait 12 çocuk oyunu** alfabetik sırayla sunulmuştur:

1. Âşık (Kab) Oyunları

Âşık (Kab) oyunları, çift tırnaklı küçükbaş hayvanların diz kapakları olan **âşık kemiğiyle** oynanan köklü oyunlardır. Bu oyunların tarihi **M.Ö. 6000'lere kadar uzanmaktadır**. Zağros-Demavend bölgesi, Anadolu-Kültepe, Newala Çori, Bereketli Hilal (Fırat-Diçle arası) ve Trans Kafkasya bölgelerinde yapılan araştırmalar ve kazılarda çok sayıda âşık kemiği bulunmuştur; bunların bir kısmı halen müzelerde sergilenmektedir. Genellikle hayvanın diz kapağından elde edilen âşıkların yanı sıra, maden çağında doğal şekline uygun olarak madenden de âşıklar yapılmıştır. M.Ö. 3000'lerde yapılmış madeni âşıklar, bu oyunun oldukça popüler olduğunu, krallar, üst düzey memurlar ve saray mensupları arasında da oynandığını düşündürmektedir.

Mardin ve çevresinde de kısa bir zaman öncesine kadar sıkça oynanan âşık (Kab) oyunları oldukça çeşitlidir. Kemiğin dört ana yüzü ve iki küçük yüzü bulunur. Âşığın geniş olan tümsek yüzüne **“pık”**, çukur olanına **“çık”** adı verilir. Dar yüzlerinden düz olan tarafa **“ker”**, (S) şeklinde oyuk olan tarafa **“mır”**, dikine duruştaki yüzüne ise **“kotk”** denir. Oyunun kendine özgü kuralları vardır. **Xeze, qotke, sırk, hille, zirkut, xar u kab, kela, tuşe xorti, berkefk, tirke** gibi çeşitli şekillerde oynanan bu oyunlar, zevkli olmalarının yanı sıra zihin ve beden jimnastiği de yaptırır.

2. Bello (Çelik-Çomak)

Bu oyun **5-6 kişilik bir grupta** oynanır ve genel olarak **Çelik-Çomak** adıyla bilinir. İki taş yan yana konulur ve üzerine 25 cm boyunda bir çubuk yerleştirilir. Diğer grup elemanları arka arkaya dizilir. Taş üzerindeki çubuk fırlatılır. Çubuk havada yakalanırsa diğer grup ebe olur. Yakalanmazsa, çubuk kenarından vurularak havaya kaldırılır ve taşlara doğru fırlatılır. Çubuk taşlara değerse vuran grup sayı kazanır. Oyun bu şekilde devam eder (Sonay Bucut).

3. Çirre (Kovalamaca)

Açık alanda iki grup arasında oynanan bir oyundur. Oyunun amacı, ebe olan takımın diğer takım oyuncularının tamamını yakalamasıdır. Tüm oyuncular yakalandığında ebe takımı değişir. Ancak, rakip takım oyuncularından biri, ebe takımından iki oyuncu arasından geçmeyi başarır, yakalanan tüm oyuncular serbest kalır (Sonay Bucut).

4. Çukli Oyunu

Masa büyüklüğünde, nemli bir toprak alanda 2-10 kişiyle, ikişerli, üçerli veya dörderli gruplar halinde oynanır. Oyun için uygun bir alan belirlendikten sonra, hangi grubun önce oynayacağı kura ile tespit edilir. Her oyuncunun elinde “**Çukli**” adı verilen sivri uçlu çubuklar bulunur. Oyuncular, karşılıklı olarak çember içine alınmış nemli toprağa çuklilerini saplamaya çalışır.

Örneğin, birinci grubun birinci oyuncusu çuklisini saplayamazsa, ikinci grubun birinci oyuncusu, belirlenen kurallar dahilinde hem rakip oyuncunun saplanamamış çuklisini yerinden oynatmaya hem de kendi çuklisini saplamaya çalışır. Bunu başaran oyuncu, karşı oyuncunun çuklisine sahip olur. Eğer birinci grubun birinci oyuncusu çuklisini saplayabilmişse, ikinci grubun birinci oyuncusu bu kez saplanmış çukliyi devirmeye ve kendi çuklisini toprağa saplamaya çalışır. Bunu başaran oyuncu, karşı oyuncunun çuklisine sahip olur ve bir atış daha yapma hakkı kazanır. Oyuncu saplanmış çukliyi devirmeyip sadece kendi çuklisini saplarsa oynama hakkını kaybetmez. Ardından atış yapacak oyuncu, saplanmış çuklileri devirir. Aynı hamle ile kendi çuklisini toprağa saplarsa, devirdiği çuklilere sahip olur. Oyun bu kurallar dahilinde keyifle devam eder (Süleyman Aykul).

5. Damdamina

3-5 kişiyle oynanan bu oyuna başlamadan önce sayışmaca yapılır ve en son kalan oyuncu ebe olur. Ebe eğilir ve diğer oyuncular onun üzerinden atlarken aşağıdaki tekerlemeyi söylerler:

Bir bir damdeme, İkide iki ormanda tilki, Üçtür üç sana yedireyim bir dürtüm. Dörtte dört, üstünü ört. Beşte beş mendil koyma, (Birinci kişi ebenin sırtına mendili koyar ve diğerleri düşürmeden atlarlar.) Altıda altı mendil alma, (Birinci atlayan kişi mendili ebenin üzerinden alır.) Yedide yedi ceviz kırma, (Ebenin sırtından atlayan onun sırtına vurur.) Donkişot'un attan inişi, Onda on ninemin gözlükleri, On birde on bir sek sek, On ikide on iki uçakta neler var.

Oyuncular kendi aralarında bir soru ve cevap kararlaştırırlar. Bu soruyu ebeye sorarlar; ebe doğru cevabı bilirse, başka biri onun yerine geçer. Bilemezse oyun devam eder. Oyun bu şekilde sürer (Fatih Acu).

6. Hilluke

Bu oyunda oyuncular, elleri diz üstünde, **sincap yürüyüşüyle** yarışa girerler. Öne geçenler **“Hilluke dıkım nakım / Bevl ka xwe qul nakım / Xızeme teranakım / Heta bire xwe bı zavağım”** (Hilluke yaparım yapmam / Burnumu deldirmem / Hızmayı taktırmam / Ağabeyimi evlendirenceye kadar) tekerlemesini söyler. Belirlenen noktaya kadar yarış devam eder; ilk ulaşanlar birinci, ikinci ve üçüncü seçilirler.

7. Hingulisk (Yüzük)

Genellikle büyüklerin akşamları oynadığı bu oyun, 8-10'ar kişilik iki grup arasında kapalı alanda oynanır. İki grup karşılıklı tek sıra halinde bağdaş kurarak oturur. Ebe grup başkanı, yüzüğü gizlice arkadaşlarının kucaklarında dolaştırarak birine bırakır. Karşı grup yüzüğü bulmak için, diğer grup elemanlarına yüzüğün boş mu yoksa dolu mu olduğunu sorar. Boş dediği eleman dolu çıkarsa, karşı taraf bir sayı alır. Eğer yüzüğün kimde olduğunu bulurlarsa, yüzük kendi takımlarına geçer. Oyun bu şekilde sürer ve bir takımın 21 sayısına ulaşmasıyla sona erer (Seyfettin Sağlam).

8. İlç

Yumuşak zeminde, ucu sivriltilmiş azami **50-60 cm boyunda sopalarla** oynanır. Oyuncular sopalarını zemine saplar. Diğer oyuncular, zemine saplı sopayı hedef alarak kendi sopalarını saplamaya ve diğer sopaları sökmeye çalışır. Sökülen sopa, söken kişinin olur. Oyun bu şekilde devam eder.

9. Kaluç Oyunu

Basketbol sahası genişliğinde düz bir alanda 3-10 kişiyle oynanır. Oyun için 2-3 cm kalınlığında **“Kaluç”** adı verilen yassı taşlar ile tabanı düz, kuru biçimindeki **“Gok”** adı verilen bir taş kullanılır. Gok taşı sabit ve düz bir taşın üzerine yerleştirilir. Bu taştan oyuncuların atış durumuna göre 5-10 metre uzakta düz bir çizgi çizilir ve oyuncular bu çizgi doğrultusunda dizilirler. Sırayla ellerindeki kaluçları, gok taşını yerinden oynatmak veya fırlatmak amacıyla atmaya başlarlar. Kaluçunu gok taşına atıp vuramayan ve kalucu en uzağa giden oyuncu **gok bekçisi** olur. Gok bekçisi bir taraf, diğer bütün oyuncular bir taraf olarak oyun başlar.

Bekçi, **“başında beklenen anne”** anlamı yüklenilen gokun başında beklerken, diğer oyuncular sırayla çizgiden kaluçlarıyla goka vurarak onu yerinden oynatmaya veya fırlatmaya çalışırlar. Ceviz büyüklüğündeki gok taşının yerinden oynatılması ve uzaklara fırlatılması durumunda, gok bekçisi onu alıp yerine koymak zorundadır. Gokun yerine konulması sırasında oyuncular, gokun çevresindeki kaluçlarını alıp, ebe tarafından yakalanmamak için çizgiye doğru kaçarlar. Çizgiye yetişemeyen oyuncu ayağını kalucunun üzerine koyarak kaçmak için fırsat kollar. Gok bekçisi gok taşını yerleştirdikten sonra, sınır çizgisine yetişememiş oyuncuları vurmaya çalışır.

Atılan kaluçlarla gok taşının vurulmaması durumunda kaluçlar gok bekçisi tarafından koruma altına alınır. Bu arada, vurulmamak şartıyla oyuncular, kaluçlarına ayak değdirmek için gok bekçisini sağdan ve soldan sıkıştırmaya çalışırlar. Bu sıkıştırma anında kalucuna vurulmadan basan ve çizgiye doğru kaçma fırsatı bulamayan oyuncu da kaçmaması için gok bekçisi tarafından gözetlenir. Bekçinin dalgınlığından yararlanıp kalucuyla çizgiyi geçen olursa, gok taşını vurma ve kaluçları esir durumundaki arkadaşlarını kurtarma hakkını elde eder. Oyuncu gok taşını vurup uzaklara atarsa, kaluçları esir durumundaki oyuncular kaçma fırsatı elde eder. Ayrıca, kalucuna ayak basıp kaçamamış oyuncu, kalucunu ayağının ucuna yerleştirerek havaya fırlatıp yere düşürmeden eline alabilirse, goka yeniden vurma hakkını elde eder. Eğer bu arada kalucu yere düşerse gok bekçisi onu vurmaya çalışır. Oyuncu da ona yakalanmamak için kaçar. Bu oyuncu için sınır yoktur; bekçi (goku yerinde durduğu sürece) bu kaçağı vuruncaya kadar kovalayabilir. Bekçi tarafından yakalanan (el değiştirilen) oyuncu gokun yeni bekçisi olur. Oyun bu kurallar çerçevesinde yoruluncaya ve bıkıncaya kadar devam eder.

10. Kaşo

Meşe ağacından yapılan top ve sopalarla oynanan bu oyunda sopalar bastona benzer ve uçları toparlaktır. **5-6 kişilik iki grupla** oynanır. 15-20 cm çapında bir çukur hazırlanır. Ebe olan grup, topu sopalarla çukura koymaya çalışırken, diğer grup bunu engellemeye çalışır. Top çukura girdiğinde diğer grup ebe olur.

11. Prey Oyunu

Geniş bir alanda 4-10 kişiyle ve iki grup arasında oynanır. Oyuncular yeteneklerine eşit biçimde iki gruba ayrılır. Oyun yerinin ortasına yassı, normal büyüklükte ve “**Helk**” adı verilen bir taş konulur. Bu taşı bekleyecek olan grup kura ile tespit edilir. Bu gruptan biri ayağıyla helk taşına basar, diğer arkadaşları ise karşı gruptaki elemanların taşa değmesini engellemek için onları kovalar. Helk taşını savunanların amacı, karşı gruptaki arkadaşlarının üzerine ellerini değdirerek onları oyun dışı bırakmak ve bu şekilde oyunu kazanmaktır. Karşı grubun amacı ise, savunulan helk taşına oyun öncesi belirlenen sayı kadar ayak değdirmek ve bunu yaparken vurulmamaktır. Gruplar amaçlarına ulaşmak için sürekli hareket halinde bulunurlar.

Taşı bekleyen gruptan biri, karşı gruptan birinin üzerine helk taşına basmadan elini değdirirse, o oyuncu oyun dışı kalır. Bu şekilde herkes vurulur veya oyun dışı kalırsa, oyunu helk taşını savunan grup kazanmış olur. Karşı grup hiçbir engelle karşılaşmadan helk taşına belirlenen sayı kadar ayak basarsa, oyunu bu grup kazanmış olur.

12. Tuşte

7-8 kişilik iki grupla oynanan bir oyundur. Belirli bir nokta belirlenir ve bir grup ebe olur, diğer grup saklanır. Ebe grup, diğer grup elemanlarını bulmaya ve yakalamaya çalışır. Şayet ebe olmayan gruptan bir kişi belirlenen noktaya ayağını koyar ve yakalanmazsa, bir sayı kazanır. Oyun bu şekilde devam eder.

IV-Mardin Halk Oyunları

Halk oyunlarının kökeni, insanlık tarihi kadar eskidir. Bu oyunların izleri, yerleşik hayata geçişle birlikte toplu yaşamaya başlayan ilkel insanların, kendilerini yöneten doğaüstü güçlere ve tanrılara saygılarını sunmak amacıyla gerçekleştirdikleri

ritüel danslara kadar uzanır. Tarihin bu denli eski medeniyetlerine dayanabilen halk oyunları, bir toplumun kültürel yapısını gözler önüne sererek halkbilim çalışmalarına önemli bir ışık tutar.

Mardin halk oyunları, düğünlerde, bayramlarda, özel günlerde ve çeşitli törenlerde coşkuyla icra edilir. Düğün törenlerinde nişan için kız evi, düğün içinse erkek evi, konukların ağırlandığı ve oyunların sergilendiği mekânlardır. Konuklar, düğün sahibi tarafından halk oyunları ile karşılanır ve yine aynı şekilde uğurlanır. Bu karşılama ve uğurlama ritüelleri, oyunların farklı özellikler taşımasına neden olur:

- 1. Karşılama:** Oyunun hızla başlayıp yine hızla bittiği, dinamik bir bölümdür.
- 2. Ağırlama:** Daha yavaş hareketlerle, ağır bir tavırla oynanan bölümdür.
- 3. Uğurlama:** Oyunun yavaş başlayıp hızlı bittiği, vedalaşma atmosferini yansıtan bölümdür.

Tüm halk oyunları seyirci karşısında oynanır. Oyunun oynandığı ortam bazen bir evin avlusu, bazen bir oda, bazen de bir düğün salonu olabilir. Halk oyunlarında **ekip başı**, oyunu yönetir ve komutlarıyla oyuncuları yönlendirir.

Oyunlar genellikle **türkülüdür**. Günümüzde halk oyunları **Davul, Zurna, Klarnet, Tulum, Tef, Kaval, Dilsiz Kaval, Kabak Kemeçe** gibi geleneksel enstrümanlar eşliğinde oynanır. Şehir merkezinde ise **Cümbüş, Darbuka, Zilli Tef, Bağlama ve Koto** gibi enstrümanlar da kullanılır.

Mardin halk oyunları, düğünler ve nişanlar dışında bayramlarda, asker uğurlamalarında, festivallerde ve çeşitli devlet törenlerinde de sergilenir. Köylerde oynanan halk oyunları genellikle özel günlere mahsus olduğundan, “bayramlık” veya “sandıktan” tabir edilen en yeni ve temiz giysiler giyilerek oynanır.

Halk oyunları icra edilirken, oyunu iyi bilenler oyun grubuna katılırken, diğerleri çekilerek onları seyrederek. Mardin halk oyunları, kültürü oluşturan özelliklerin sadece güzel sanatlar dallarının bir göstergesi olmadığını, yaşamın ta kendisi olduğunu ortaya koyar.

Mardin halk oyunlarından bazıları ve oynanış şekillerinin anlatımları aşağıda verilmiştir:

1. **Berivan:** Süt sağma olayını anlatan, **ağır bar havasında** bir oyundur.
2. **Cirane:** Komşu aşkını anlatan, **ağır bar havasında** bir oyundur.
3. **Keçikani:** Genç kızların oynadığı, sevginin, dostluğun ve birlikteliğin anlatıldığı bir oyundur.
4. **Mamır:** Sevgiyle ağıtı anlatan, **bar havasında** bir oyundur.
5. **Bişaro:** Bağ bozumunu anlatan, coşkuyu ve sevinci ifade eden bir oyundur. Kadın ve erkeklerin birlikte sergilediği bir tür olmakla birlikte bazen ayrı oynanır.
6. **Segavi:** Sevgi ve coşkunun ifadesidir.
7. **Cenbeli Ağa:** Üzüntüyü ağıt şeklinde sergileyen, **bar havasında** bir oyundur.
8. **Hinne:** Kına yakma olayını anlatan, kına gecelerinin vazgeçilmez oyunudur.
9. **Bablekan:** Kuyudan su çekme olayını anlatır.
10. **Kemalım:** Ataya duyulan sevgiyi ve bağlılığı anlatan, **bar havasında** bir oyundur.
11. **Çeçanı:** Memleket özlemini anlatır.
12. **Üç Kırma:** Üç kırmayla oynanan bu oyun, sadece erkeklerin oynadığı, **ağır bar havasında** bir oyundur.
13. **Meryemi:** Aşk ve sevgiyi anlatan, **bar havasında** bir oyundur.
14. **Lorke:** Güzelliği coşkuyla anlatan bir oyundur.
15. **Himalaye:** Coşkuyu anlatan bir oyundur.
16. **Çepikli:** Şiddet ve sevgiyi, jest ve mimiklerle uyumlaştıran bir oyundur.
17. **Koçere:** Şehirden yaylaya çalışmaya gidenlerin, mevsim sonunda işlerini bitirip ayrılırken, kendi aralarında yaylalarda yaşadıklarını taklit ederek oynadıkları oyundur.

18. **Haftano:** Giyinme ve kuşanma olayını anlatır.
19. **Dik Oyun:** Toplumsal yaşamın disiplinli yönünü anlatan bir oyundur.
20. **Raksıl Havanım:** Elit tabaka hanımlarının bir araya geldiklerinde oynadıkları ve birlikteliği yansıtan, **ağır bar havasında** bir oyundur.
21. **Rihane:** Adını reyhan çiçeğinden alan bu oyunun özü, çiçeğin büyüüp yayıldıkça etrafa saçtığı muhteşem ve ferahlatıcı kokunun etkisiyle insanların raks etmesidir. **Ağır bar havasında** olup, erkek oyunudur. Mardin düğünlerinin vazgeçilmez oyunlarından olan Reyhane'ye **Atabarı** adı da verilir.
22. **Mardin Çiftetellisi:** Bayan oyunu olmakla birlikte coşkulu bir oyundur.
23. **Mardin Halayı:** Sevgi ve aşkı anlatan, **bar havasında** bir oyundur.
24. **Malaya:** Birlikteliği anlatan, **bar havasında** bir oyundur.
25. **Oğuzlu:** Aşkın yüceliğini anlatır.
26. **Ondörtlü:** Sevgi ve aşkı anlatır.
27. **Semra:** Aşkın yüceliğini anlatan, **ağır bar havasında** bir oyundur.
28. **Kemanbazo:** Ayrılığı ve ayrılığa karşı duyulan sitemi anlatır.
29. **Sabiha:** Mardin'de yaşanan ve sonu evlilikle biten ölümsüz bir aşkın öyküsüne dayanan, **ağır bar havasında** bir oyundur.
30. **Hat Matar (Yağmur Yağdı):** Mardin'de yağmur yağdığında şehrin kazandığı ayrı bir havayı anlatır.
31. **Zeyzo:** Umutsuz bir aşkın seven erkek için oluşturduğu hayal kırıklığı ve yaşanan acıyı anlatan, **ağır bar havasında** bir oyundur.
32. **Esmerim:** Esmer tenli güzellerin anlatıldığı coşkulu bir havadır.
33. **Dizo:** Coşkuyu anlatır.
34. **Botani:** Birlik duygusunun sevgiyle kazandığı coşkuyu anlatır.
35. **Carıtsu:** Testiyle çeşmeden sutaşıma olayını anlatır.
36. **Çepikli:** Coşkulu bir oyun havasıdır.

37. **Güle:** Divan edebiyatında sevgiliyi anlatan, bülbulü deli eden aşkı anlatır.
38. **Govend:** Özlemi dile getiren, halay niteliğinde bir oyundur.
39. **Şevko: Ağır bar havasında** olan bu oyun da özlemi anlatır.
40. **Haddino:** Birlikteliği ifade eder.
41. **Semra:** Bu oyun da aşk ve sevgiye duyulan özlemi ifade etmektedir.
42. **Hırpani:** Aşk acısının bireyde uyandırdığı bir takım duyguları figürleş-tiren, **ağır bar havasında** bir oyundur.
43. **Torivan: Bar havasında** olup sevgi üzerine kurulan bir havadır.
44. **Hurse:** Karadeniz horonunu andıran bir oyun olmakla birlikte, değişen melodi ve biraz farklı figürlerle oynanır.
45. **Kosari:** Birlikteliği ifade eder.
46. **Beyni't Develi:** Aşk ve sevgiyi anlatan coşkulu bir oyundur.

Mardin oyunlarındaki temel figürler, **çömelip doğrulma** ve **titreme** olmak üzere ikiye ayrılır. Çömelip doğrulma ise iki şekildedir:

1. **Bağlı Çökme:** Eller bağlı olarak çömelinir.

2. **Bağırsız Çökme:** Eller açık olarak çömelinir.

Halk oyunlarında kullanılan diğer figürler arasında **el vurma** ve **dönme** bulunur. El vurma tekli ve toplu olmak üzere iki şekilde; dönme figürleri ise kerteli dönme, toplu dönme ve ek dönme şeklindedir. Halk oyunlarında bayanlara karşı son derece nazik davranılır. Toplu olarak oynanan oyunların hemen tümünde bay ve bayanlar beraber oynar. Yörenin en çok oynanan halayında, **halay çemberi** adı verilen bir daire oluşturulur. Oyunun akışına göre bu daire bazen ayrılarak yarım daire özelliği alır. Halayların en önemli özelliği, mutlak anlamda **birlikteliği simgelemesi, kolektif bir anlayışı ön plana çıkarması** ve canlı bir figür halinde **yardımlaşma kompozisyonu** çizmesidir (Yaşayan Tarih Mardin, 2000: 120-124).